

Ontwikkeldkader weerden Horst aan de Maas

*Een perspectief en leidende principes om een duurzame ontwikkeling van de weerden
Grubbenvorst en Lottum mogelijk te maken*

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	3
2.	Visie & leidende principes	6
2.1.	Bevindingen en conclusies bij de totstandkoming van de leidende principes	6
2.2.	Visie	9
2.3.	Leidende principes	12
3.	Gebiedsanalyse	25
3.1.	Kernkwaliteiten van de Maasvallei	25
3.2.	Ontwikkelingsgeschiedenis van het landschap	27
3.3.	De rol van de Maas in het landschap	32
3.4.	Landgebruik en natuur van de weerden	34
3.5.	De Maasdorpen en hun relatie met de weerden	37
3.6.	Recreatieve betekenis van de weerden	39
4.	Beleidsanalyse.....	43
4.1.	Gemeentelijk beleid	43
4.2.	Regionaal beleid	44
4.3.	Energieopwekking	47
4.4.	Rijksbeleid en Provinciaal beleid	48
5.	Resultaten omgevingsproces.....	52
5.1.	Recreatie en vrije tijdseconomie	52
5.2.	Natuur en landschap	55
5.3.	Landbouw	56
5.4.	Delfstoffenwinning	57
5.5.	Leefbaarheid	58
5.6.	Woningbouw	60
6.	BIJLAGEN.....	61
1.	Lijst van organisaties en personen geconsulteerd in het omgevingsproces	61
2.	Lijst met ideeën die opgehaald is in het omgevingsproces	61

1. Inleiding

De noordelijke Maasvallei vormt het decor van de beide dorpen Grubbenvorst en Lottum. Het is een bijzonder en veelzijdig gebied dat zich uitstrekt tussen Venlo en Mook, met een karakteristiek en vaak nog authentiek landschap en een aangenaam leefklimaat. Het landschap zoals we dat nu kennen staat echter niet stil, maar is steeds in ontwikkeling. Iedere generatie van bewoners en gebruikers van het gebied heeft zijn ambities en wensen en dit heeft zijn weerslag gehad op het landschap en zal dat ook in de toekomst blijven hebben. De laatste jaren is de belangstelling voor en de betrokkenheid bij het gebied toegenomen. Ondertussen speelt er ook een groot aantal ruimtelijke vraagstukken in het Maasdal, op het gebied van: hoogwaterveiligheid, waterbeschikbaarheid, natuur, landschap, recreatie, delfstoffenwinning etc. De gemeente heeft dit ontwikkelkader opgesteld opdat de verschillende economische en maatschappelijke functies van het gebied zich duurzaam kunnen ontwikkelen. Tegelijkertijd is het belangrijk dat de bijzondere kwaliteiten van het landschap behouden blijven voor toekomstige generaties, zodat zij, net als wij, daar volop van kunnen genieten.

De gemeente ziet voor zichzelf een belangrijke rol als regisseur bij de verdere ontwikkeling van dit gebied en heeft daarom in samenspraak met de omgeving dit ontwikkelkader opgesteld om toekomstige plannen en ideeën in goede banen te leiden. Dit kunnen plannen zijn die nu al op de plank liggen of in de nabije toekomst zullen blijven komen. Het zal deels gaan om plannen van overheden, maar ook van bedrijven, grondeigenaren en bewoners.

Doel en scope van dit ontwikkelkader

Het doel en de scope van deze visie is tweeledig:

1. Vanuit een samenhangende ontwikkelingsrichting komen tot een lange termijnperspectief waarmee de gewenste verdere ontwikkeling van de weerden in Horst a/d Maas op gang gebracht kan worden.
2. Een kwaliteitskader met randvoorwaarden (leidende principes) aanreiken om toekomstige initiatieven te kunnen beoordelen op hun ruimtelijk kwaliteit. Dat wil zeggen in hoeverre ze de landschappelijke waarde, beleefbaarheid en functionaliteit van het gebied respecteren en versterken, en zo bijdragen aan het lange termijnperspectief.

Hoe is dit perspectief tot stand gekomen

Het ontwikkelkader is het eindproduct van een intensief proces waarin drie bronnen zijn gebruikt. In de eerste plaats is een analyse gemaakt van het landschap; hoe is het ontstaan, welke sporen zijn er nog zichtbaar uit het verleden en welke functies vervult het voor ons. De weerden van Grubbenvorst en Lottum staan niet op zichzelf maar maken onderdeel uit van de Noordelijk Maasvallei. Provincie, Rijk, Rijkswaterstaat, waterschap en andere gemeenten hebben de laatste jaren ook visies ontwikkeld voor de Maasvallei. De gemeenteraad van Horst heeft eerder al aangegeven dat het belangrijk is om bij dit bredere verhaal aan te sluiten en het ontwikkelkader neemt deze informatie daarom mee. In de derde, maar niet in de laatste plaats, is dit perspectief tot stand gekomen dankzij de inbreng van bewoners, dorpsraden en burgerinitiatieven en daarnaast tal van organisaties die actief zijn in de gemeente en grondeigenaren en -gebruikers. Hen is gevraagd hoe ze het gebied ervaren, wat ze er bijzonder vinden en wat wellicht minder fraai is. Ook is gevraagd welke ontwikkelingen zij er graag zouden zien en of zij zelf ook plannen en ideeën hebben. Ook zijn

de bewoners van de beide dorpen geraadpleegd via een enquête. In Lottum is dat gedaan door de dorpsraad die eerst zelf een visie op de weerd bij haar dorp heeft opgesteld en deze heeft voorgelegd aan de bewoners. In Grubbenvorst is door de gemeente huis aan huis een enquête verspreid waar een grote respons op is gekomen.

Terwijl het omgevingsproces liep werd vanuit het Rijk (ministerie van I en W) het project IRM (Integraal riviermanagement) opgestart, waarin de vraagstukken worden geagendeerd die met de rivier verbonden zijn. In samenspraak met andere overheden en de omgeving zullen door IRM de komende jaren langs alle Nederlandse rivieren gebiedsontwikkelingsprocessen worden opgezet. IRM wordt de komende jaren verder vormgegeven door het Rijk, maar in de tussentijd zijn al enkele pilots gestart waar ervaring moet worden opgedaan met het in onderlinge samenwerking verbinden van riviergebonden vraagstukken. Bij een van deze pilots, het project Vierwaarden, is de gemeente in 2021 actief betrokken geraakt. Hierin worden in samenwerking met andere overheden en de omgeving mogelijke oplossingen voor ruimtelijke vraagstukken naast elkaar gelegd die er voor de 4 weerden op beide oevers van de Maas bestaan. Het gaat daarbij om de weerden van Grubbenvorst en Lottum en die van Venlo-Velden en Hertogbroek bij Arcen. Zo wordt duidelijk hoe ideeën en wensen die binnen de ene gemeente bestaan die van de andere kunnen versterken. Dit ontwikkelkader wil de gemeente daarbij als input gebruiken en de leidende principes kunnen gebruikt worden om de plannen te kunnen toetsen die op termijn in project Vierwaarden worden ontwikkeld.

Voor wie is de visie bedoeld

De gemeente wil met dit ontwikkelkader richting geven aan de lange termijnontwikkeling van de weerden. Steeds als er iets speelt in het gebied, bijvoorbeeld initiatieven vanuit dorpsraden, burgers, bedrijven, grondeigenaren of andere overheden, zal de gemeente nagaan of het past bij de lijn van dit perspectief, door het initiatief te toetsen aan de hand van de leidende principes. Daarnaast is de gemeente zelf ook actief betrokken bij projecten die op het gebied afkomen, onder andere in een samenwerkingsverband met de andere overheden in het project Vierwaarden dat een integrale aanpak van de weerden voorstaat. Mocht het Rijk besluiten om dit project als onderdeel van IRM te blijven ondersteunen dan zal de gemeente dit perspectief gebruiken als haar kader bij de plannen die daarin ontwikkeld worden. Mocht het Rijk anders besluiten, dan zal de gemeente samen met de andere partners in het project verder gaan. Naast het samenwerkingsverband zal de gemeente ook zelf ideeën initiëren. Het zal daarbij vooral gaan om kleinere initiatieven, die overigens niet minder belangrijk hoeven te zijn voor de ontwikkeling van het gebied. Het is namelijk een van de kenmerken van de Maasvallei dat het vooral de optelsom van veel kleine initiatieven is die het gebied zo bijzonder hebben gemaakt en deze aanpak zet de gemeente graag voort.

Hoe gaat de gemeente te werk met het ontwikkelperspectief

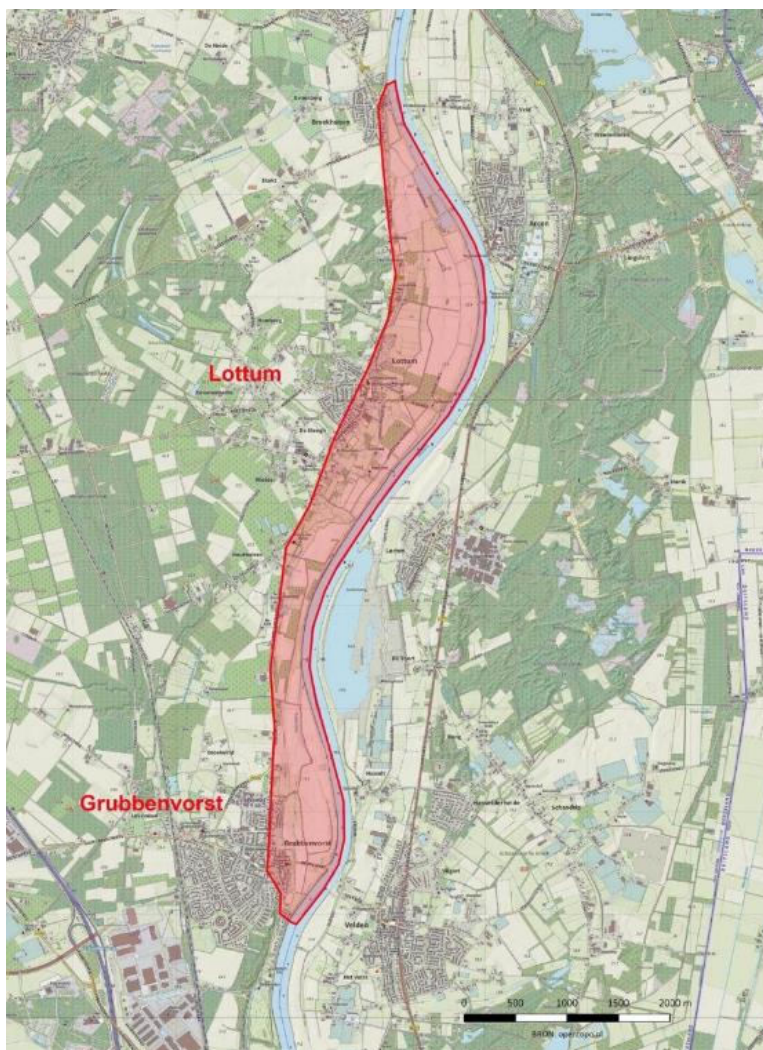
De gemeente kan van idee tot idee besluiten om initiatieven te ondersteunen. De rol van de gemeente kan daarbij bestaan uit planologische medewerking, maar ook kan de gemeente het idee zelf oppakken en samen met de bedenkers tot uitvoering brengen. Initiatieven die de gemeente in het samenwerkingsverband met de andere overheden voorbereid zullen een breed planologisch proces doorlopen en bewoners zullen hier vanaf het begin actief bij betrokken worden. De kleinere initiatieven in de weerden die de gemeente zelf ontwikkelt

zal zij steeds in samenwerking met de bewoners ten uitvoer brengen, b.v. via de dorpsraden, landschapsorganisaties, andere initiatiefgroepen, e.d. Ruimtelijke projecten kosten geld en om de plannen mogelijk te maken zal de gemeente ook een aantal financieringsmogelijkheden op een rij zetten. Dit kan geld zijn van overheden voor maatschappelijke doelen (hoogwaterbescherming, waterkwaliteit, natuurontwikkeling), of financiering vrijgemaakt vanuit subsidie, b.v. voor duurzame landbouw of het behalen van CO2 en stikstof-doelen of via bijdragen vanuit b.v. woningbouw, energie en delfstoffenwinning.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt het ontwikkelperspectief beschreven en toegelicht aan de hand van de belangrijkste bevindingen uit de landschapsanalyse, het beleid van andere overheden en het omgevingsproces. De andere 3 hoofdstukken gaan vervolgens uitgebreider in op deze bronnen die geraadpleegd zijn.

In hoofdstuk 3: wat het gebied bijzonder maakt uitmondend in een overzicht van de kernkwaliteiten. In hoofdstuk 4: welk beleid en welke visies er in de loop der tijd voor de Noordelijke Maasvallei en de weerden van Grubbenvorst en Lottum door verschillende overheden zijn uitgestippeld. In hoofdstuk 5: de uitkomst van het omgevingsproces; wat leeft er onder inwoners, ondernemers en belangengroepen.

Figuur 1. Topografische kaart van de Maasvallei ter hoogte van gemeente Horst ad Maas, met daarin aangegeven het gebied waar de visie betrekking op heeft.

2. Visie & leidende principes

Een mogelijke transformatie van de weerden van Grubbenvorst en Lottum zal bepalend zijn voor het toekomstig gebruik van het gebied door toekomstige generaties. Zeker wanneer sprake is van vergravingen zoals weerdverlagingen of hoogwatergeulen, zal er sprake van onomkeerbare ontwikkelingen. Om dergelijke en andere ontwikkelingen in banen te leiden en op de lange termijn een kwalitatief aantrekkelijk eindresultaat te boeken is een proces van lange adem en consequent beleid. Om de ambities ten aanzien van kwaliteit sturend te laten zijn voor het eindresultaat helpt het om de doelen voor deze kwaliteit duidelijk te formuleren in een heldere en richtinggevende lange termijnvisie voor het plangebied. In dit hoofdstuk wordt aan de hand van de bevindingen en conclusies uit de landschappelijke analyse, het bestaande beleid en het omgevingsproces de ontwikkelingsvisie geschetst voor de weerden van Lottum en Grubbenvorst.

Conclusies en visie worden vervolgens in vier leidende principes uiteengezet, waarmee gedurende de verschillende stadia van planvorming consequent richting gegeven kan worden aan de langjarige ontwikkelingen in de weerden.

2.1. Bevindingen en conclusies bij de totstandkoming van de leidende principes

De visie en leidende principes stoelen op drie pijlers die in de volgende 3 hoofdstukken nader worden beschreven: de landschappelijke analyse, het bestaande beleid en het omgevingsproces. Kort samengevat komt uit deze drie pijlers het volgende beeld naar voren.

- Uit de landschappelijke analyse komt het Maasterrassenlandschap naar voren als een karakteristiek en gevarieerd landschap. Kenmerkende hoogteverschillen zijn overal zichtbaar en de sporen van de tienduizenden jaren ontstaansgeschiedenis zijn opmerkelijk goed bewaard gebleven.
- In beleid en visies van de gezamenlijke overheden en in het omgevingsproces wordt de uniciteit en waarde van het Maasterrassenlandschap vrijwel unaniem onderschreven.
- De weerden zijn vooral in de laatste twee decennia onmisbare schakels geworden in een groter toeristisch recreatief product ('de Maasvallei') waar een groeiend aantal recreanten en toeristen de weg naar weet te vinden vanwege de voor Nederland unieke kwaliteiten. Zij genieten van het uitgebreide routenetwerk en roemen de rust en de ruimte. Ze waarderen de schaal en variatie van de natuurgebieden die zij doorkruisen; de combinatie van charmante Maasdorpen, Maasduinen, Schuitwaters, terrasbeken en Maasoevers.
- De weerden hebben ook gebruikswaarde als agrarisch productieareaal. Boeren en burgers zien de weerden van Lottum en Grubbenvorst graag behouden voor de agrarische sector maar zoeken naar condities waaronder met name in Grubbenvorst kleinschaliger percelen en gevarieerdere teelten mogelijk worden. Graag ziet men ook een betere omgang met de bodem en een vorm van voedselproductie die biodiversiteit en belevingswaarde voortbrengt (natuur inclusief boeren).
- Voor zowel Lottum al Grubbenvorst vormen de weerden een gewaardeerd groen uitloopgebied. Burgers zijn, al dan niet in verenigingsverband, zeer betrokken bij de ontwikkelingen in deze gebieden en worden tal van initiatieven op touw gezet om de aantrekkelijkheid van de weerden te verbeteren.

- Ander dan Broekhuizen en Lottum bevindt Grubbenvorst zich meer aan de rand van de groene Maasvallei waar rust, ruimte en landschappelijke kwaliteit de boventoon voeren. Een deel van de burgers ervaart dat de kwaliteiten onder druk staan ('ingesloten door snelwegen, oprukkend industriegebied vanuit het zuiden en westen, ontwikkelingen bij Raaieind) en de bezoekersaantallen blijven achter in vergelijking met bijvoorbeeld Arcen, Broekhuizen en Lottum.
- Er is eensgezindheid over het belang om de weerden in te richten zodanig dat de bewoners ervan kunnen genieten én dat de bezoekersstromen die dorpen als Broekhuizen en Arcen aandoen ook de weg naar Grubbenvorst weten te vinden.
- Over nut, noodzaak en wenselijkheid van het opnieuw inrichten van de weerden met ingrepen zoals weerdverlagingen en hoogwatergeulen is men in Lottum eensgezind. Belangrijk uitgangspunt voor Lottum is dat men het gebied al als mooi en waardevol ervaart. Men heeft daarom niet te klagen over de gebruiks- en belevingswaarde en ziet vooral verrijking in het versterken van het huidige landschap. De meeste bewoners van Lottum staan terughoudend tegenover vergravingen. Rivierkundige noodzaak en de mate waarin een nieuwe inrichting de huidige kwaliteiten versterkt zullen doorslaggevend zijn voor het draagvlak voor verdere planvorming.
- Over nut, noodzaak en wenselijkheid van het herinrichten van de weerden met ingrepen zoals weerdverlagingen en hoogwatergeulen is men in Grubbenvorst meer verdeeld.
- Een gedreven groep ondernemers/burgers ('Gezicht naar de Maas') wil het gebied met een ambitieus plan grootschaliger herinrichten en transformeren naar een water(sport)gebied dat zijn inspiratie vindt bij referenties zoals de Maasplassen. Zij zien dit als de manier om de aansluiting met de aantrekkelijkere omliggende weerden en dorpen te verbeteren en zo Grubbenvorst een belangrijke impuls te geven. Door commerciële zandwinning kunnen naast de gebiedsinrichting ook aanpalende initiatieven zoals een sportpark en de herontwikkeling van de kerk mede worden gefinancierd. De ingrepen zijn in hun optiek niet per sé afhankelijk van rivierkundige belangen.
- Een andere groep gedreven burgers ('Genieten aan de Maas') vertegenwoordigt een ander deel van het dorp en laat een ander geluid horen. Zij bepleiten een zorgvuldige omgang met het Maasterrassenlandschap en zoeken vooral kleinschalige kwalitatieve verbeteringen in het in hun ogen al waardevolle gebied. Vergravingen zijn in hun ogen ongewenst als hiervoor de rivierkundige noodzaak ontbreekt. Intensieve (water)recreatie past in hun ogen niet in deze weerd en zij verkiezen kleinschalige inrichtingsmaatregelen en voorzieningen die aansluiten bij het verhaal van de Maas en vragen om landschappelijke ontwerpen die passen bij het schaal en sfeer van Grubbenvorst en de Maasvallei.
- Hoewel er stevige meningsverschillen in het dorp zijn, lopen de achterliggende drijfveren minder uiteen dan ze lijken. Beide groepen willen dat het dorp Grubbenvorst (burgers en ondernemers) profiteert van de ontwikkelingen in de weerden. Beide groepen zien ruimte voor zwemmen, horeca en toerisme. Beide groepen vinden dat de aantrekkingskracht van de weerd van Grubbenvorst een impuls kan gebruiken.
- Het is de hiërarchie van de keuzes waar de discussie toe te herleiden is: wat is leidend en wat is volgend en wat voert de boventoon en wat is ondergeschikt? De

landschappelijke analyse, het bestaande beleid en het omgevingsproces geven een helder beeld van de gewenste hiërarchie:

1. Het graven van weerdverlagingsen/hoogwatergeulen in de weerden is afhankelijk van de rivierkundige noodzaak. Dit wordt momenteel ook in IRM-verband onderzocht en de uitkomst is leidend voor de vraag of er een ingreep moet komen en zo ja, wat de benodigde maat en schaal van de ingreep zal zijn.
2. Het Maasterrassenlandschap is leidend voor het ontwerp van de maatregelen. Indien er weerdverlagingsen of hoogwatergeulen nodig zijn, is zandwinning ondergeschikt; de mate waarin vermarktbaar zand kan worden gewonnen is met andere woorden niet leidend voor het ontwerp maar volgend.
3. Recreatieve ontwikkelingen zijn ondergeschikt aan het Maasterrassenlandschap en de beleving daarvan. Het is dus niet de vraag of er plaats is voor horeca, terrassen, een passantenhaven, een zwemstrand of zelfs drijvende woningen maar waar dat het beste kan en met welke vormgeving, schaal en locatiekeuze wordt bijgedragen aan de authenticiteit en belevingswaarde van het terrassenlandschap.

Figuur 2.

Figuur 3. Impressies van de weerden van Lottum en Grubbenvorst; voortbouwen op de huidige waarden.

2.2. Visie

De bovenstaande conclusies uit de 3 pijlers van de analyse leiden tot de volgende toekomstvisie

Visie op de toekomst van de weerden

De weerden van Grubbenvorst en Lottum ontwikkelen zich in de komende decennia tot een volwaardig onderdeel van de geliefde noordelijke Maasvallei. De weerden zoeken aansluiting bij de succesvol ontwikkelde Maasweerden en veel bezochte Maasdorpen in de directe omgeving. De inrichting en belevingswaarde van de weerden van Grubbenvorst en Lottum worden kwalitatief verbeterd. Deze transformatie kan plaatsvinden met één grote ontwikkeling (via IRM) of stapsgewijs maar de gemeente Horst aan de Maas heeft de toekomstige kwaliteit van deze gebieden in alle gevallen als belangrijkste drijfveer. Rivierkundige noodzaak is bepalend voor de mate waarin het maaiveld van de weerden moet worden verlaagd maar met of zonder verlagingen ontstaat een gevarieerd gebied waar landbouwgrond wordt afgewisseld met (nieuwe) aantrekkelijke landschapselementen en (nieuwe) natuurgebieden in vooral de lagere delen. Gevarieerd recreatief gebruik in de vorm van wandelen, struinen, fietsen, varen, zwemmen en kleinschalige horeca staat voorop. Rivierkundige noodzaak is bepalend voor de maat en schaal van eventuele graafwerkzaamheden. Het unieke Maasterrassenlandschap blijft voor de ontwerpen van de rivierkundige ingrepen en voor alle andere initiatieven bepalend. Met als uitgangspunt 'Alleen graven als en waar het moet' voor rivierkundige maatregelen wordt te allen tijde dicht bij het oorspronkelijke landschappelijke karakter gebleven. Eventueel te verlagen gebieden dragen bij aan het beeld van het oorspronkelijke Maasterrassenlandschap, afwisselend als landbouwgrond met gevarieerde teelten en als gebiedseigen (struin- en kwel-)natuur. Daar waar selectief toch diep gegraven moet worden wordt plaats geboden aan bijbehorende functies, zoals bijvoorbeeld een passantenhaventje of een zwemstrand. De recreatieve ontwikkelingen hebben een schaal, vormgeving en locatie waarmee zij niet beeldbepalend worden maar zich vanzelfsprekend voegen in het landschap. Met deze kwalitatieve impuls vormen de

weerden van Grubbenvorst en Lottum een logischer verbond met omliggende veel bezochte gebieden en wordt aangesloten bij de grote stroom bezoekers die jaar in jaar uit de Noordelijke Maasvallei bezoekt vanwege de authenticiteit, rust en het gevarieerde landschap. Via de aantrekkelijke weerden en via de vele recreatieve wegen en paden zal deze grote groep gebruikers ook de weg weten te vinden naar de charmante dorpscentra van Grubbenvorst en Lottum en daar voor een impuls zorgen voor zowel de bestaande ondernemers als voor nieuwe initiatieven. De inwoners van de dorpen profiteren mee van deze ontwikkelingen doordat de kwaliteit van de woonomgeving toeneemt en het voorzieningenniveau, dankzij de bezoekers van buiten, op peil blijft.

Figuur 4. Verleid de huidige bezoekersstromen

Figuur 5. Benut het huidige landschap

Figuur 6. Voeg vanzelfsprekende attracties toe

2.3 Leidende principes

Een gebiedsinrichting tot stand brengen die recht doet aan de hier voor beschreven conclusies en visie is zoals gezegd een proces van lange adem en consequent beleid. Van eerste idee tot oplevering kunnen projecten 10-15 jaar duren. Het overstijgt daarmee collegeperiodes. Ook het projectteam dat een ontwikkeling start is zelden het team dat het aan het einde afrondt. Over vele jaren met een wisselend team consequent sturen op het juiste eindresultaat (de zgn. *'kwaliteitsestafette'*) is een vak apart. Cruciaal onderdeel van deze borging van ruimtelijke kwaliteit zijn toetsbare uitwerkingen van de visie in zogenaamde leidende principes. Deze 'leidende principes' kunnen in alle stadia van het project worden toegepast. Ze kunnen ingebracht worden in het IRM proces, ze kunnen benut worden om initiatieven in het gebied te toetsen en staan centraal bij de verdere planuitwerking. Uiteindelijk worden deze principes vertaald in eisen aan het ontwerp en de realisatie.

Omdat de kwalitatieve uitgangspunten cruciaal zijn voor het slagen van een (deel-)project worden ze in dit hoofdstuk expliciet gemaakt, verduidelijkt en verbeeld.

PRINCIPE 1

DRAAG BIJ AAN VITALE DORPSKERNEN EN EEN AANTREKKELIJK VESTIGINGSKLIMAAT

De inrichting van de weerden versterkt het verbond tussen dorp en rivier. Het feit dat dorpen van nature niet direct aan de rivier grenzen wordt hierbij niet geforceerd gewijzigd door te bouwen aan de Maas of een waterplas in de weerd te realiseren maar door het gebied met een andere inrichting aantrekkelijker en toegankelijker te maken. Door deze transformatie vormt de toekomstige weerd een fijne verblijfsplek én een aanleiding voor wandelende en fietsende voorbijgangers het dorp te bezoeken tijdens hun tocht langs de Maas. Maatregelen, ingrepen en ontwikkelingen leiden tot meer 'loop' in de bestaande dorpskernen. Lottum en Grubbenvorst positioneren zich door de ingrepen meer dan nu als een aantrekkelijke stop voor de stroom aan bezoekers in de Noordelijke Maasvallei. Ook buiten de zomermaanden. Om dit te bereiken wordt terughoudend omgegaan met economische initiatieven in de weerden wanneer deze kunnen gaan concurreren met een bezoek aan de dorpskernen. Initiatieven in de weerden zijn juist complementair aan het al bestaande aanbod in de dorpen en dragen bij aan een betere bezetting van de bestaande middenstand zoals horecagelegenheden en winkels.

Andersom worden bewoners en bezoekers van de dorpen verleid en mogelijkheden geboden om de weerden in te trekken voor een rondwandeling. Daartoe worden kleinschalige en interessante 'bestemmingen' gecreëerd in de weerd die een wandeling in de weerd verlevendigen. Ook worden in toekomst betere zichtrelaties en corridors gecreëerd vanuit het dorp naar de weerd. Mogelijkheden worden aangegrepen om voor de beeldbepalende eerste schil woningen en gebouwen tot verbeteringen te komen wat betreft het aanzicht en het uitzicht van de dorpen.

Niet alleen in de definitieve situatie maar ook in de realisatiefase van projecten wordt de toeristisch recreatieve aantrekkelijkheid en het woongenot gediend. Het gebied is daarom gebaat bij een korte 'verbouwing' en dient tijdens de verbouwing zoveel mogelijk 'geopend' te zijn voor het publiek.

Figuur 7. Zoek aansluiting bij de omliggende Maasweerden en -dorpen, verleid de huidige bezoekersstromen

Figuur 8 vestigingsklimaat en recreatieve aantrekkelijkheid gaan hand in hand

PRINCIPE 2

VERBIND EN VERSTERK HET NETWERK VAN WANDEL- EN FIETSRoutes, HORECA EN BIJZONDERE PLEKKEN

De weerden krijgen een fijnmaziger netwerk van doorgaande wandel-, fiets- en struinmogelijkheden. Daar waar rivierkundige maatregelen worden gerealiseerd, zijn deze gebieden nadien vrij toegankelijk voor wandelaars. Waar nodig ten behoeve van logische ommetjes worden tussen agrarische percelen wandelverbindingen gerealiseerd. Deze routestructuren ontsluiten een veel groter deel van de weerd voor bezoekers en bieden een ruimer palet aan mogelijkheden voor gevarieerdere rondwandelingen vanuit het dorp. Er is bijzondere aandacht voor de realisatie van doorgaande fiets- en struinverbindingen die de charmante dorpskernen van de Maasvallei met elkaar verbinden. Waar mogelijk worden deze direct langs de Maas gerealiseerd. Voorkomen wordt dat rivierkundige maatregelen de recreatieve verbindingen in het gebied beperken. Het ontstaan van doodlopende landtongen is onwenselijk, zowel vanuit het recreatieve gebruik (doodlopende routestructuren) als vanuit beheer en sociale veiligheid.

Uitgangspunt is dat de weerden een combinatie bieden van goede fiets- en wandelinfrastructuur, een aantrekkelijk landschap afgewisseld met kleinschalige attractieve plekken. De recreatieve routestructuren en voorzieningen zijn evenals de attractieve plekken, ingetogen en ondergeschikt aan het Maasterrassenlandschap en de beleving daarvan. Attractieve plekken kunnen variëren van natuurlijke steilranden en strandjes langs de rivier tot rustplekken en bankjes op panoramische plekken. Zwemlocaties vormen een waardevolle aanvulling op het recreatieve aanbod wanneer deze een vanzelfsprekend onderdeel van een eventuele hoogwatergeul vormen. Datzelfde geldt voor aanlegplaatsen voor de pleziervaart. Door deze op te laten gaan in een natuurlijk decor worden deze passantenplaatsen aantrekkelijker voor de gebruiker en minder dominant voor de wandelaar of fietser die van het landschap, de rust en de ruimte geniet. Er is in de weerden plaats voor nieuwe seizoensgebonden, aan de rivier gesitueerde horeca, maar met een zodanig onderscheidend concept dat het bijdraagt aan de beleving van het unieke landschap en niet concurreert met bestaande horecagelegenheden in de dorpscentra.

Figuur 9 principetekening horeca links ingetogen & ondergeschikt, rechts beeldbepalend

Figuur 10 principetekening passantenhaven links als vanzelfsprekend onderdeel van een hoogwatergeul, rechts beeldbepalend

Figuur 11. Referentie van een passantenhaven passend bij de maat en schaal van de omgeving

Figuur 12. De Maas als 'lazy river': met de fiets of wandelend van plek naar plek deze authentieke rivier afzakken ...

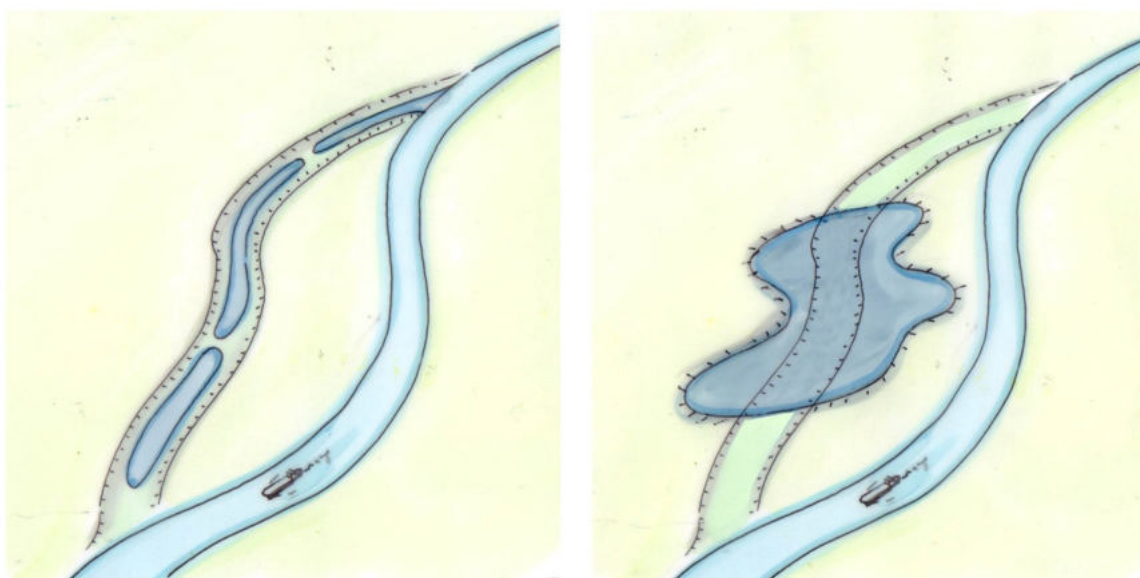
Figuur 13. Kamperen aan de Maas

PRINCIPE 3

VOLG MET INGREPEN HET DNA VAN DE RIVIER EN HET TERRASSENLANDSCHAP

Het unieke Noord Limburgse terrassenlandschap vormt het aantrekkelijke decor voor bewoners en bezoekers van de Maasvallei. Een verdere versterking van dit landschap staat centraal, ook wanneer ingrepen in het rivierbed nodig zijn in de vorm van maaiveldverlaging of hoogwatergeulen. Daarom wordt gekozen voor ingrepen die qua maat en schaal bij dit bijzondere landschap passen. Hoogwatergeulen worden, indien ze nodig zijn, gegraven binnen de contouren van de al aanwezige natuurlijke laagten en zijn niet breder en dieper dan volgend uit het karakteristieke lokale geulenpatroon.

Er worden in de weerden geen kunstmatig gevormde, onnodig grote of onnodig diepe geulstructuren aangelegd. Dieper afgraven dan nodig voor de rivierkundige opgave wordt voorkomen. Ongehinderde toestroom van grondwater is de bewezen motor voor een succesvolle natuur- en landschapsontwikkeling en staat, samen met het beperken van grondwaterstanddaling in het achterland, centraal bij de keuzes voor geulomvang en -diepte. Afwerking van water- en landbodems staat in het teken van een succesvolle ecologische ontwikkeling en een beperkte beheeropgave voor de toekomst. Door deze werkwijze ontstaat een aantrekkelijk waterrijk landschap dat past bij het karakter van de rivier en de dorpen en dat qua uitstraling en belevingswaarde aansluit bij het noordelijker gelegen Maaspark Ooijen-Wanssum.

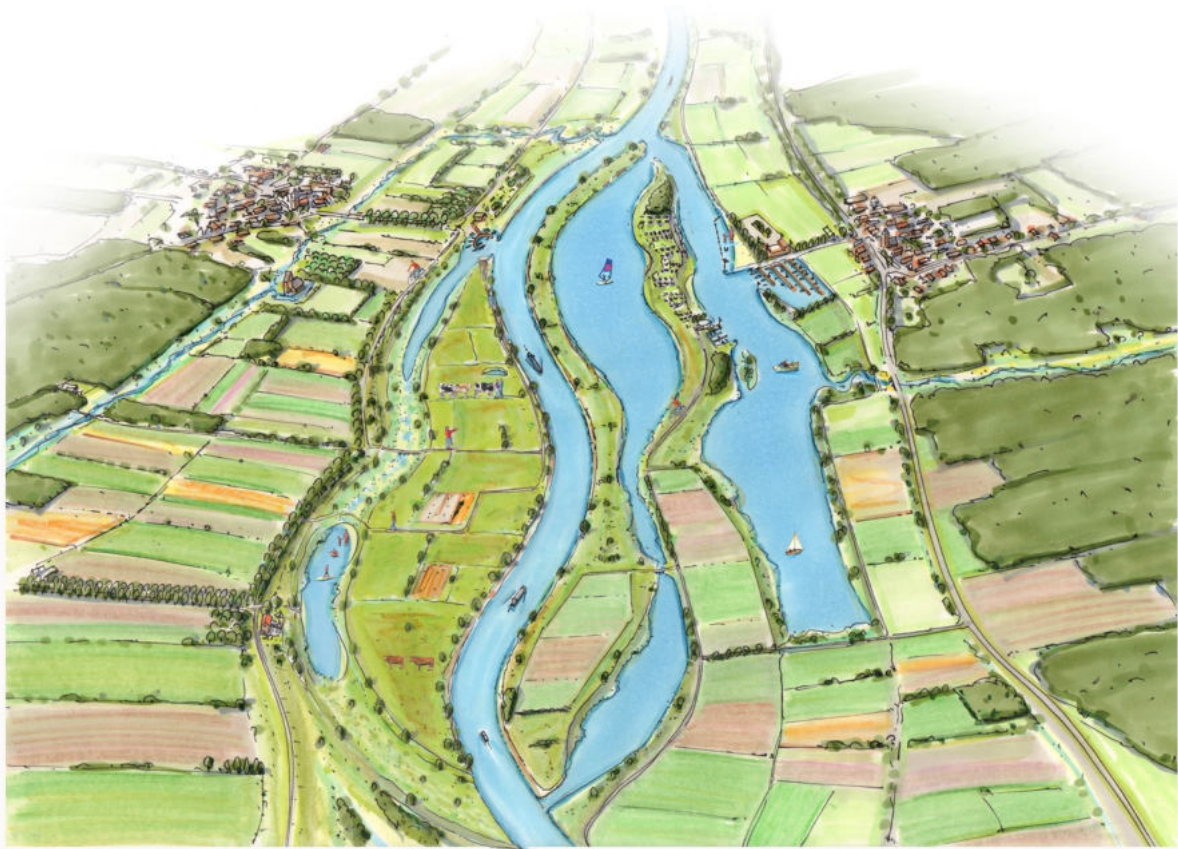
Figuur 14. Principetekening: graven binnen de contouren van de bestaande laagten.

Figuur 15. Het kleinschalige en gevarieerde landschap in de weerd van Lottum, waardevol om te behouden en inspiratie voor de te nemen maatregelen.

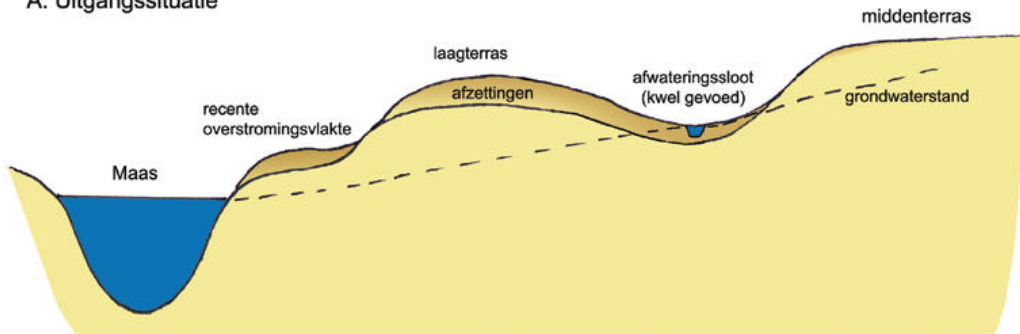

Figuur 16. Referentie ondiepe geulen, grote gebruikswaarde, mooi decor, ecologische rijkdom

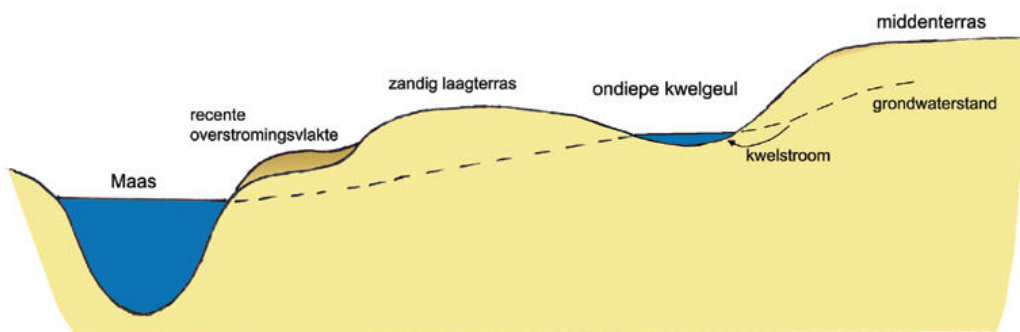

Figuur 17. Inpassingsmogelijk van extra water in het Maaslandschap op twee fictieve oevers: passend in het landschap (links) en niet passend (rechts).

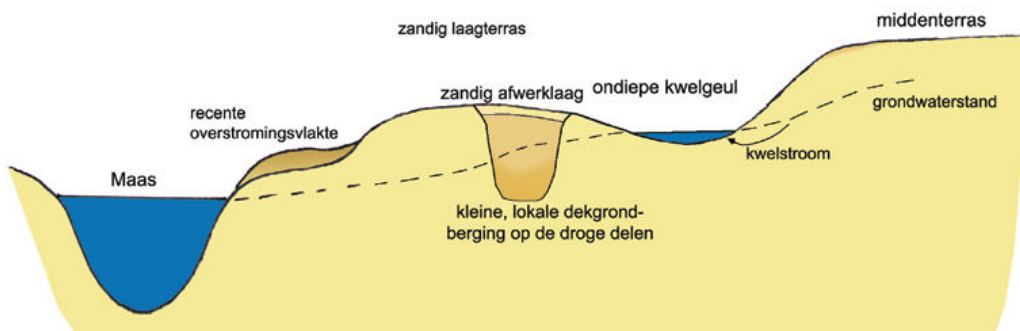
A. Uitgangssituatie

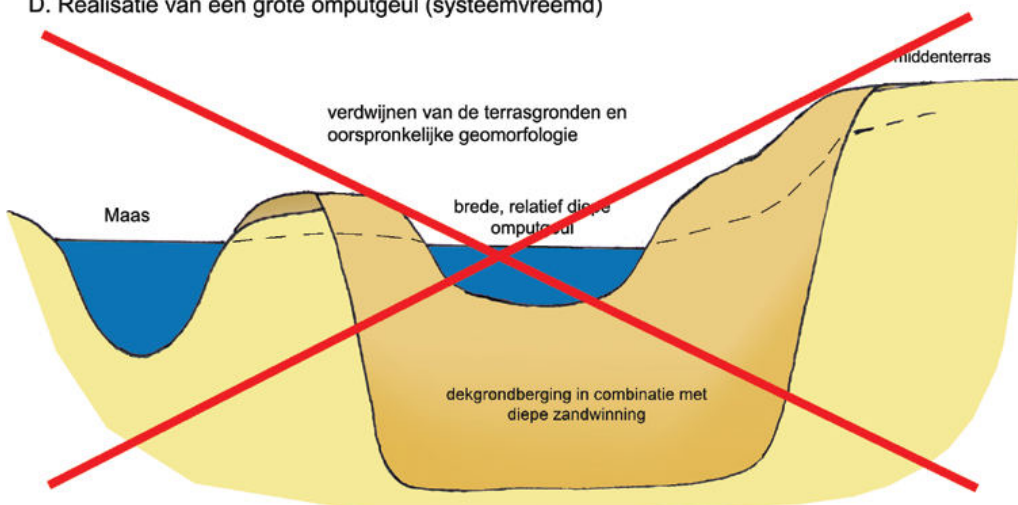
B. realisatie van een kwelgeul (systeemeigen)

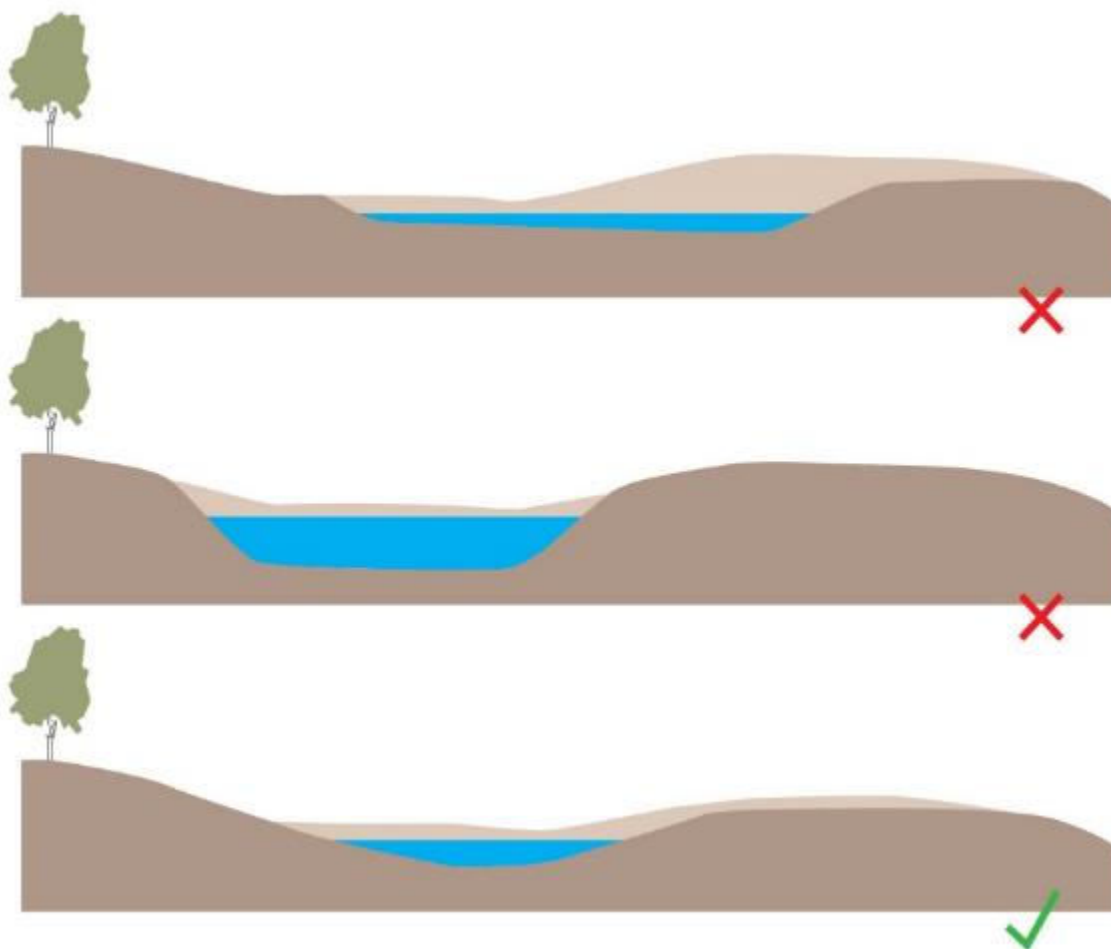
C. realisatie van een kwelgeul (systeemeigen) met een lokale dekgrondberging 'op het droge' en zandige afwerking

D. Realisatie van een grote omputgeul (systeemvreemd)

Figuur 18. Principetekening: afwerking van water en landbodems en ongehinderde toestroom grondwater

Figuur 19. Principetekening: reliëfvolgend verlagen

PRINCIPE 4

BIED PLAATS VOOR GEZONDE VOEDSELPRODUCTIE MET BIODIVERSITEIT & BELEVINGSWAARDE

Het landbouwkundig gebruik van de weerden wordt verbreed en komt in het teken van productie, biodiversiteit en beleving. Gevarieerdere teelten, het ecologisch beheer van akkerranden, recreatief medegebruik en een gezonde bodemopbouw zijn enkele van de vele mogelijkheden om dit te bereiken. Dat korte-termijn afwegingen en bulkproductie nu centraal staan is individuele boeren zelden aan te rekenen. Velen zijn door pacht-, markt- en bedrijfssituatie gedwongen tot maximale opbrengsten ten koste van variatie en biodiversiteit. Daar waar in de weerden invloed kan worden uitgeoefend op de achterliggende oorzaken wordt dit gedaan; initiatieven die de huidige tendens doorbreken worden ondersteund, ontwikkelingen die de status quo laten bestaan worden ontmoedigd.

Figuur 20 Eentonige gewassen; boeren en bezoekers willen allebei meer variatie

3. Gebiedsanalyse

De weerden van Grubbenvorst en Lottum liggen in de Noord-Limburgse Maasvallei. Het rivierdal heeft hier het karakter van een vallei, waarin het landschap aan weerszijden van de rivier langzaam oploopt en de hoogteverschillen kunnen daarbij oplopen tot enkele tientallen meters. De Limburgse Maas onderscheidt zich hierin van de Rijn en de Waal, waar het land achter de dijken ongeveer net zo hoog ligt als in de uiterwaarden direct naast de rivier. De Noordelijke Maasvallei is dan ook uniek in Nederland met een geheel eigen identiteit en een duidelijk begrenzing. Dit authentieke karakter wordt door veel inwoners gewaardeerd en ook bezoekers uit de rest van Nederland en bijvoorbeeld Duitsland komen hier graag om van het landschap in dit bijzondere gebied te genieten.

Om goede besluiten te kunnen nemen over de toekomst van het landschap is het van belang om de bijzondere kwaliteiten van het gebied in beeld te hebben, hoe deze zijn ontstaan en ze zichtbaar zijn in de ondergrond, het reliëf, de waterhuishouding, het landgebruik en de ligging van dorpen en gehuchten. In dit hoofdstuk worden de ontwikkelingsgeschiedenis van het landschap, de bijzondere fenomenen en de wijze waarop het gebied wordt gebruikt toegelicht aan de hand van diverse kaarten en illustraties.

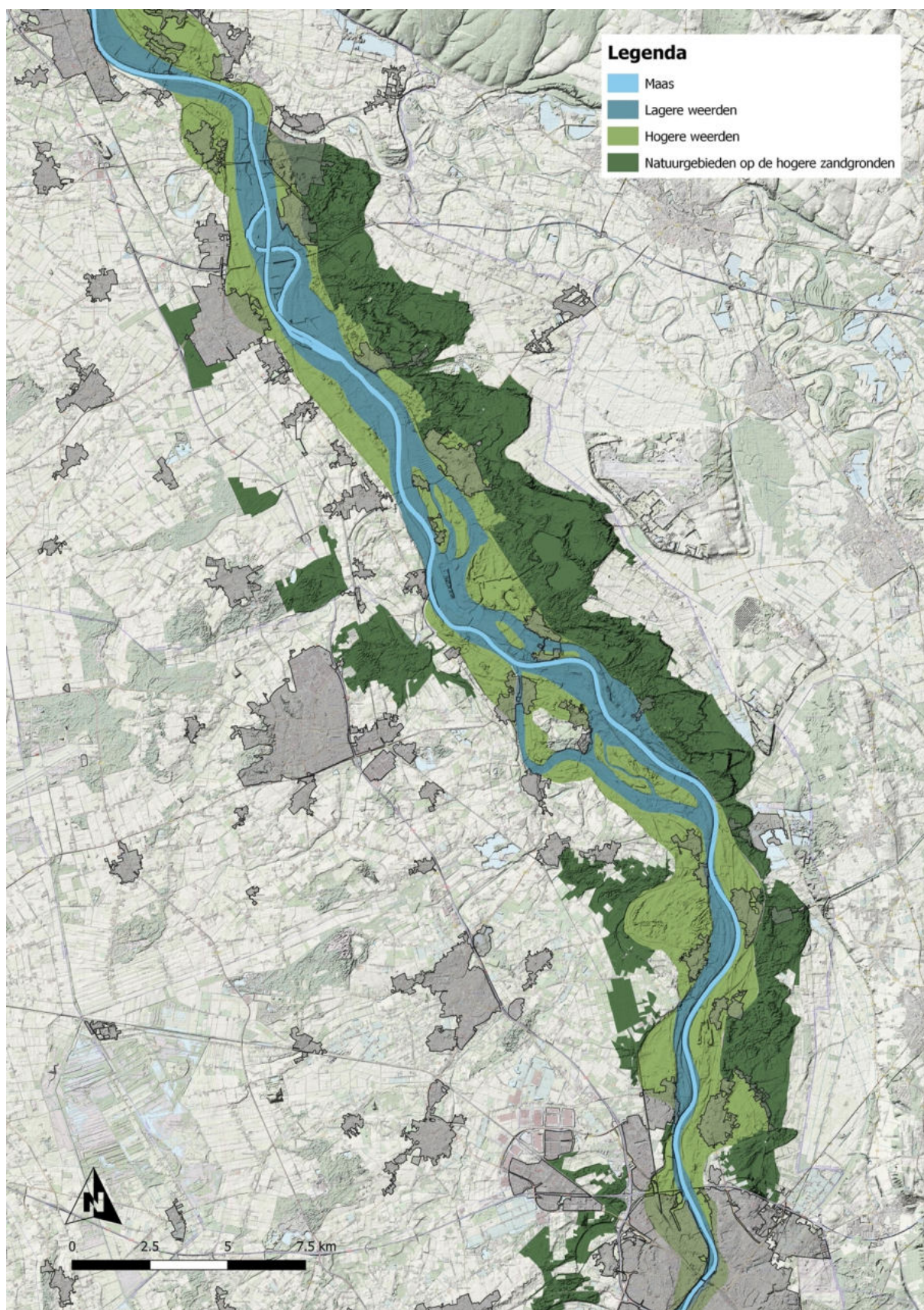
3.1 Kernkwaliteiten van de Maasvallei

De bijzondere identiteit van de Noordelijke Maasvallei is de karakteriseren aan de hand van zogenaamde kernkwaliteiten. Dit zijn eigenschappen die de essentie van een gebied of regio beschrijven (ook wel *genius loci* genoemd). In een landschap vinden we zowel kernkwaliteiten die samenhangen met de natuurlijke ontwikkelingen als met de maatschappelijke, door de mens aan het landschap toegevoegde, ontwikkelingen. Kernkwaliteiten hoeven niet altijd al aanwezig of zichtbaar te zijn, ze kunnen ook in potentie aanwezig zijn om, in afwachting van een ontwikkeling, tot ontplooiing te komen.

Uit de analyse van de ondergrond, het landschap en landgebruik, die hierna verder wordt toegelicht, zijn de volgende 8 kernkwaliteiten te destilleren. In hun samenhang beschrijven ze de identiteit en uniciteit van de Noordelijke Maasvallei die ook terug te vinden is in de weerden van Lottum en Grubbenvorst.

1. Valleirivier met relatief grote hoogteverschillen
2. Opeenvolging van verschillende rivierterrassen, begrensd door terrasranden
3. Oude meanders, historische geulen en natuurlijke rivieroever
4. Divers watersysteem van grondwater, beekwater, kwelwater en rivierwater, vormen de aders van het landschap
5. Karakteristieke dorpskernen en bebouwing aan de bovenzijde van de terrasranden
6. Landgebruik dat voortbouwt op de kwaliteiten van de ondergrond
7. Sporen van een lange ontstaansgeschiedenis die vaak nog goed zichtbaar zijn
8. Een gevarieerd recreatief netwerk

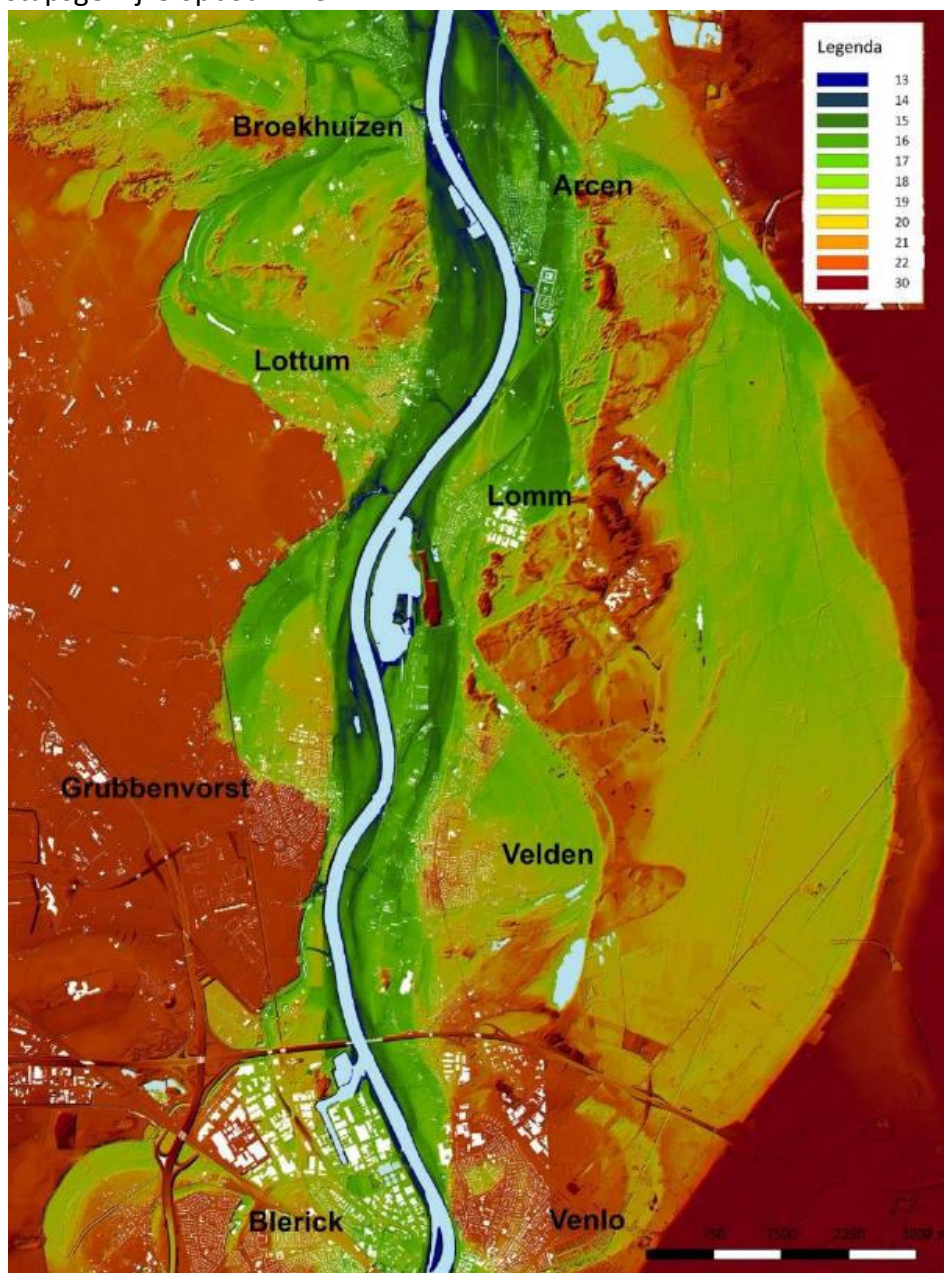
In de volgende paragrafen zullen deze kernkwaliteiten nader worden toegelicht.

Figuur 21. Kaart van de Noordelijke Maasvallei met de kenmerkende stapsgewijze opbouw vanaf de rivier naar de hogere gronden met op de rechteroever de Maasduinen.

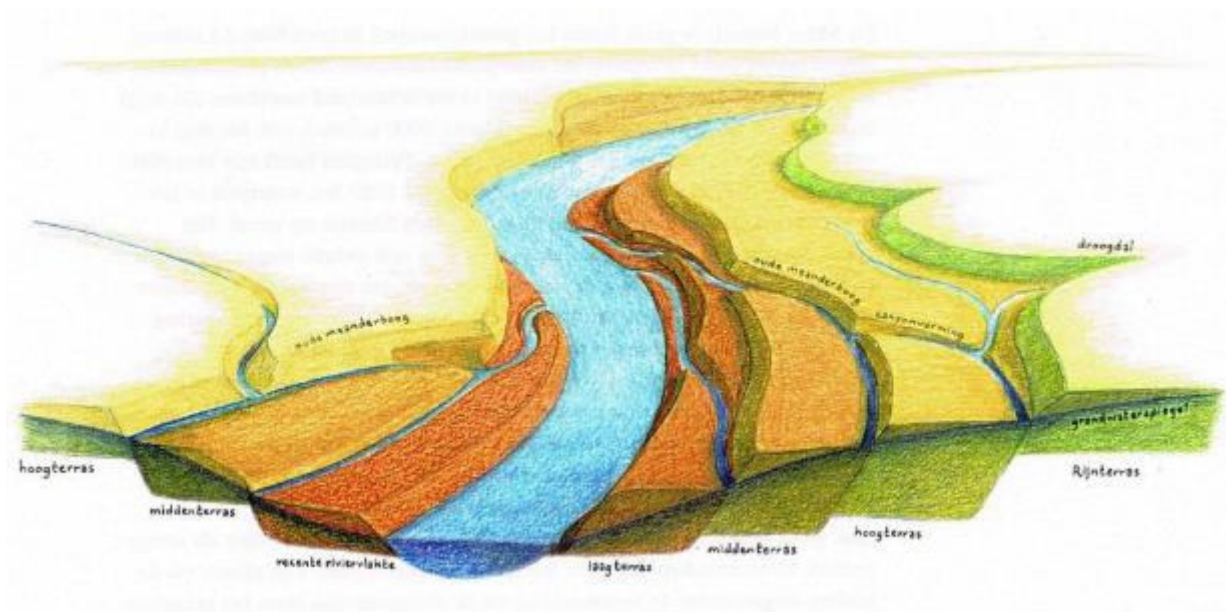
3.2 Ontwikkelingsgeschiedenis van het landschap

Het landschap van de Maasvallei kent een voor Nederlandse begrippen zeer lange ontstaansgeschiedenis waar nog veel sporen van zijn terug te vinden. Deze historie laat zich goed uitleggen aan de hand van de hoogtekaart (figuur 22). De grote relatief vlakke gebieden, terrassen genaamd, zijn hierin goed te herkennen; ze worden begrensd worden door steile overgangen, de terrasranden. Op de oostelijke oever ligt een gebied met meer reliëfverschillen, de Maasduinen; zand dat ooit vanuit de toen droge delen van het rivierdal over de vlakke ondergrond van de terrassen is geblazen en duinen heeft gevormd. Ze zijn vooral op de oostelijke oever ontstaan, op een klein duincomplex na ten noorden van Lottum. Een vogelvluchtperspectief van de Maasvallei (figuur 23) laat de kenmerkende stapsgewijze opbouw zien.

Figuur 22. Hoogtekaart van de Maasvallei in de omgeving van Grubbenvorst en Lottum met hoogtes aangeduid in meters boven NAP.

Deze vier componenten van het landschap, de terrassen, terrasranden, duinen en de bedding van de rivier zijn overal terug te vinden in het Maastraject van Venlo tot aan Mook. Zij vormen de basis waarop het watersysteem en natuur en landschap zijn gegrondvest en dat bepaalde weer waar onze voorouders zich vestigden en de wijze waarop zij het land in gebruik namen.

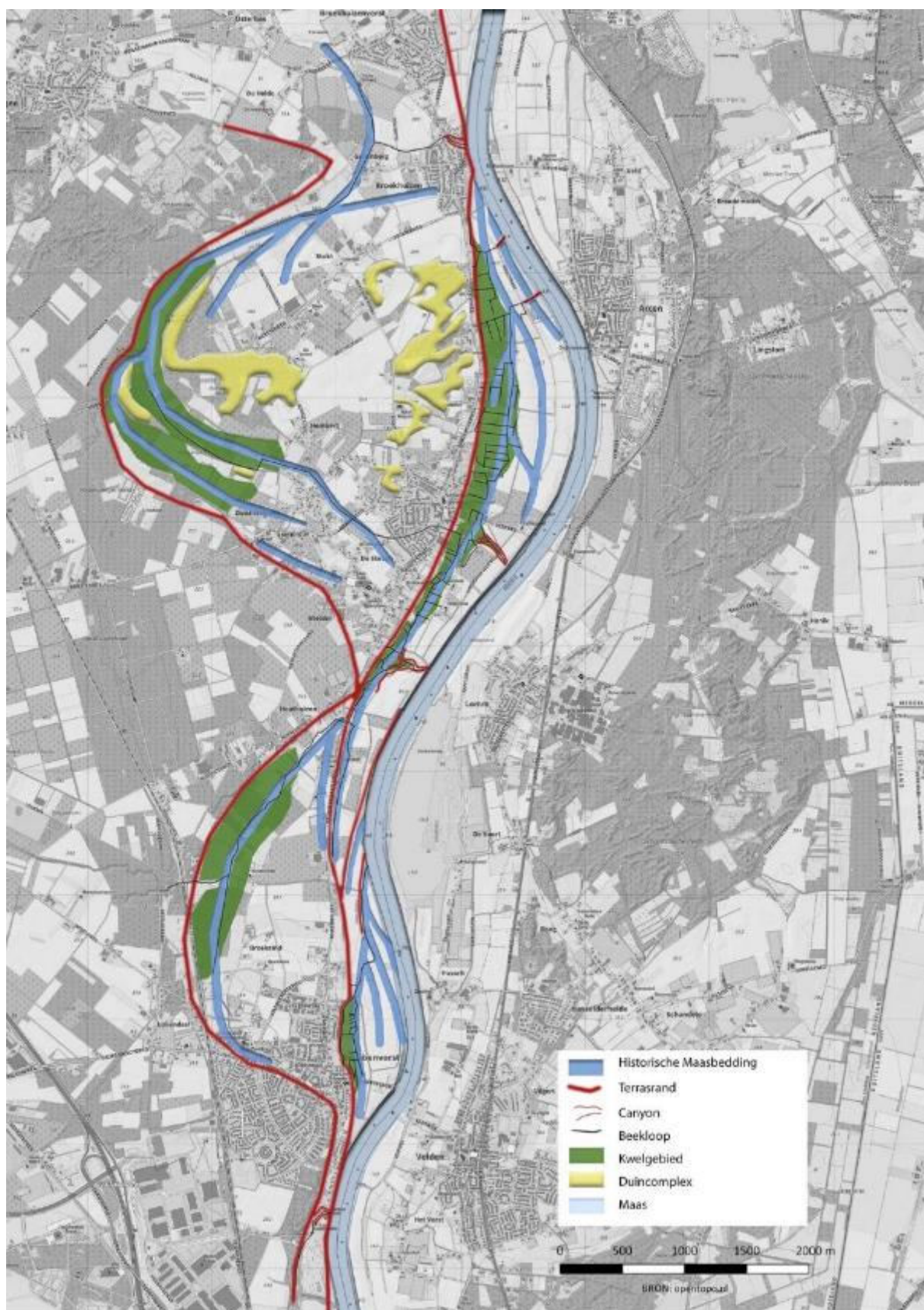
Figuur 23. Doorsnede waarin de karakteristieke opbouw van de Noordelijke Maasvallei in het traject tussen Venlo en Gennep zichtbaar is. In de figuur is ook het verloop van het grondwater aangegeven en de wijze waarop veel beken van hoog naar laag lopen.

Figuur 24. Van boven naar beneden: terrasrand, beekmonding en Maasoever.

De voor Nederlandse begrippen relatief grote hoogteverschillen en het bijzondere reliëf, met terrassen en terrasranden, zijn het resultaat van een bijzonder samenspel van geologische processen. Het land rijst, door krachten diep in de aarde al tienduizenden jaren langzaam omhoog (met enkele centimeters per eeuw) terwijl de rivier zich langzaam in de ondergrond insnijdt en een dal vormt. Deze dalvorming verloopt met horten en stoten, want tijdens koude perioden in de aardgeschiedenis (ijstijden) voerde de rivier ook weer veel zand en grind aan en daarmee vulde zij het dal weer grotendeels op. In warme klimaatperioden, zoals de huidige tijd, neemt de rivier dat materiaal weer beetje bij beetje op en slijt dan haar dal weer dieper en breder uit.

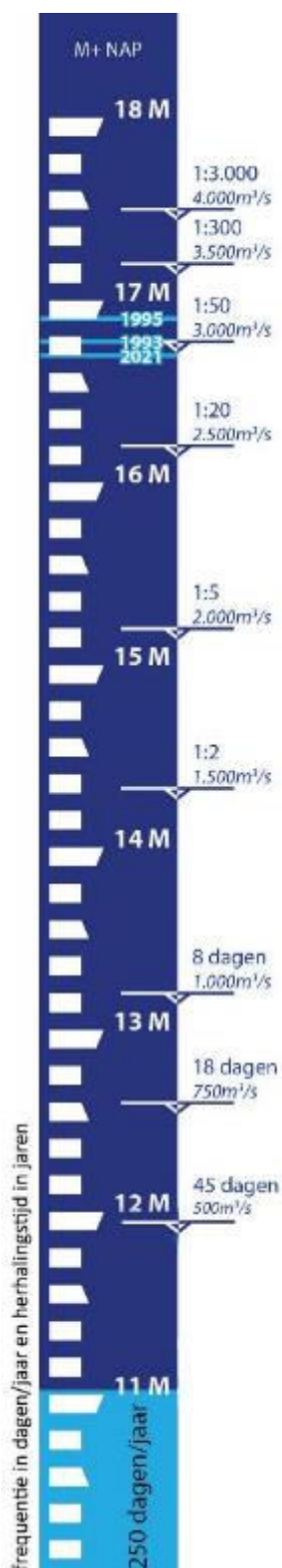

Figuur 25. Kaart met alle karakteristieke landschapselementen die samenhangen met de bijzondere ontstaanswijze van het gebied.

De hoogteverschillen hebben ook invloed op de beweging van het water, zowel van het oppervlaktewater als het grondwater. In grote lijnen stromen beide vanaf de hogere gronden in het westen, via de terrassen naar de Maas, die het water vervolgens afvoert. Op de vlakke terrassen volgen deze beken de lagere delen in het terrein, wat bijna altijd historische lopen van de Maas zijn geweest. Het grondwater stroomt ook van hoog naar laag en het niveau onder het maaiveld laat in het terrassenlandschap altijd een bijzonder verloop zien, waarbij het aan de voet van de terrasrand dicht onder het maaiveld staat. Deze plaatsen zijn vanouds erg nat en hier liggen daarom broekgebieden zoals het Kaldenbroek tussen Grubbenvorst en Lottum en het Aastbroek ten noorden van Lottum. Vaak zijn deze gebieden al lang geleden ontwaterd en een deel van de beken die er ontspringen is niet natuurlijk, maar gegraven om het grondwater af te voeren. Recent zijn door het Waterschap verschillende beken weer herstelt om de natuurkwaliteit te vergroten.

De beweging van de ondergrond en de afwisseling van aan- en afvoer van zand en grind door de Maas zijn trage processen, maar omdat ze vele duizenden jaren in beslag nemen, zijn de sporen ervan overal in het landschap van de Noordelijke Maasvallei zichtbaar. De weerden van Grubbenvorst en Lottum staan erom bekend dat deze sporen nog duidelijk zichtbaar zijn (zie figuur 25).

3.3 De rol van de Maas in het landschap

De Maas is een belangrijke drager van het landschap en voor wie het gebied bezoekt is de rivier altijd op de achtergrond aanwezig. Meestal blijft het water in het zomerbed, maar soms in de winter en recent ook eenmaal in de zomer vult het Maaswater ook het winterbed en overstroomt de vallei van terrasrand tot terrasrand. Ondanks deze grillen is de Maas in de loop der eeuwen beetje bij beetje getemd en het karakter van de rivier is dan ook sterk veranderd. Tegenwoordig is de rivier gestuwd, wat betekent dat het waterpeil niet ver uit kan zakken ook al voert de rivier maar weinig water aan. Zonder de stuwen zou de Maas een groot deel van het jaar niet bevaarbaar zijn voor de beroepsvaart omdat de waterdiepte dan terug zou vallen tot soms maar 1 à 1,5 meter. Een van de gevolgen van het stuwen is dat de stroomsnelheid van het water een groot deel van het jaar gering is en soms, in droge zomers, zelfs bijna stil staat. Dit heeft dan gevolgen voor de waterkwaliteit omdat vervuilende stoffen, maar bijvoorbeeld ook blauwalgen maar langzaam worden doorgevoerd.

Na de hoogwaters van 1993 en 1995, waarbij ook delen van Grubbenvorst, Lottum en Broekhuizen met overlast te maken kregen, is de bescherming tegen de hoge waterstanden ter hand genomen door Maaswerken. Al kort na het hoogwater van 1995 verschenen er kaden met een beschermingsniveau van 1 op 50 (dwz dat de waterveiligheid is gegarandeerd tot een waterstand die eens in de 50 jaar optreedt). Enige tijd later werden ze versterkt tot kaden met een niveau van 1 op 250. In figuur 5 is in de vorm van een peilschaal de waterhoogte met daarbij de herhalingstijd onderaan weergegeven. Behalve de kades werden in de Maasvallei ook rivierverruimingen uitgevoerd. De bedding van de rivier wordt dan groter, waardoor het water makkelijker door kan stromen en minder hoog oploopt. In het traject van Grubbenvorst tot aan Broekhuizen hebben zowel de verdieping van het zomerbed, de hoogwatergeul van Lomm als het reactiveren van de Oude Maasarm bij Ooijen-Wanssum gezorgd voor een waterstandsval van ca 30 cm bij afvoeren zoals er in 1993 en 2021 door de Maas stroomden.

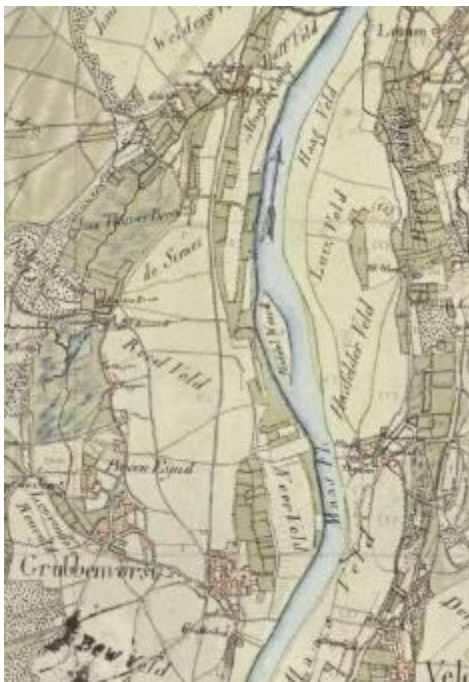
Figuur 26. Verloop van de waterstanden in de weerden van de Maas bij oplopende rivierafvoer, ter hoogte van Lottum. Tot een afvoer van ca 250 m³/s (ca 250 dagen per jaar) is de waterstand stabiel, vanwege de stuwen die het peil gelijk houden.

De verruiming van het zomerbed heeft de dynamiek in de rivier het sterkst veranderd, omdat deze ook al bij de lage afvoeren een groot effect heeft. Bij een gemiddeld hoogwater van ca 1500 m³/s blijft daardoor de waterstand tegenwoordig ca 1 meter lager dan voor deze ingreep en dit zorgt ervoor dat de uiterwaarden minder vaak overstroomd. Vanwege deze sterke daling bij de lage afvoeren is ook de gemiddelde waterstand gedaald en

daarmee de grondwaterstand. Om dit te compenseren is recent het stuwpeil van de Maas verhoogd met 25 cm. Dit zorgt er echter ook weer voor dat de stroomsnelheden bij lage afvoeren verder zijn afgenomen, met negatieve gevolgen voor de waterkwaliteit.

Vanouds lag de bedding van de Maas vrij diep ingesneden in de ondergrond. De oevers waren hoog en in de buitenbochten lagen vaak metershoge steilranden, terwijl de binnenbochten meer flauw opliepen. In de historische kaart uit de 18^e eeuw is de steile oever ook weergegeven. Nadat de Maas gestuwd werd verdwenen delen van deze oevers onder water en rond 1980 zijn alle oevers vervolgens beschermd met steen om erosie van de oever en verlies van landbouwgrond te voorkomen. Recent zijn op tientallen trajecten in de Maasvallei de oevers weer ontsteend en herstelt het karakteristieke beeld van steile oevers met zandstrandjes zich weer.

Een bijzonder fenomeen in de weerd van Grubbenvorst is het eilandje dat daar tot in het begin van de 19^e eeuw lag (zie figuur 27). De Maas kende vrijwel geen eilanden en het is een van de kwaliteiten van het gebied dat er hier juist wel een lag. Tijdens de normalisatie van de Maas is het eiland met een dam aan de oever verbonden en is de geul tussen het eiland en de oever opgeslibd.

Figuur 27. Links: In de 19e eeuw lag er een eiland in de Maas juist ten noorden van Grubbenvorst. In de hoogteligging van de weerd (zie figuur 1) zijn de contouren nog steeds zichtbaar en herstel is mogelijk. Rechts. Recent zijn van veel Maasoevers de stenen weer verwijderd waardoor er opnieuw afslagoevers en strandjes zijn ontstaan

3.4 Landgebruik en natuur van de weerden

De vruchtbare uiterwaarden van de Maas zijn sinds jaar en dag in gebruik als landbouwgrond. Op de historische kaarten is goed het onderscheid te zien tussen de nattere (kwel)gronden, die alleen gebruikt konden worden voor weiland en de hoge en droge gebieden die geschikt waren voor akkerland. Als de kaart van 2020 naast die van 1842 wordt gelegd dan liggen akkers en weiden in de weerden nog steeds op vrijwel dezelfde plaats. Wat wel anders is, is de intensiteit van het agrarisch gebruik. De percelen van met name de natte zone zijn veel groter geworden en het netwerk van hagen en heggen dat hier langs de percelen groeide is verloren gegaan. De velden, zoals de akkers vroeger al werden genoemd, hebben altijd een vrij open structuur gekend en deze is gebleven. Bos is er nooit geweest in deze uiterwaarden, dat groeide vroeger alleen op de armere gronden, zoals op de duintjes achter Lottum.

Figuur 28. Topografische kaart uit 1842 (links) en 2020 (rechts) waarop het landgebruik goed zichtbaar is. De nattere gebieden herbergen vanouds de graslanden (lichtgroen op de kaart) en de droge gebieden het akkerland (wit).

Het agrarisch gebruik is de laatste decennia sterk veranderd. Waar de akkers vroeger vooral begroeid waren met granen vormt nu mais het grootste aandeel. Nabij Lottum zijn er vanouds ook kwekerijen van rozen, struiken en kleine bomen. Dit areaal is de laatste jaren, tot verdriet van de bewoners, weer langzaam afgenomen. De graslanden zijn tegenwoordig beter gedraineerd en de perceelsomvang is sterk toegenomen, wat een hogere productie mogelijk maakt. De agrariërs verdienen nog steeds hun boterham in de weerden maar een

groot deel van hen doet dit als tijdelijk pachter. Dit brengt voor boeren onzekerheden met zich mee over de continuïteit op de lange termijn en belemmert, naast andere factoren, investeringen in nieuwe duurzame productiewijzen en gevarieerde teelten. Dit terwijl de agrarische sector meer dan ooit onder druk staat om duurzaam te produceren.

Het intensievere landgebruik is ten koste gegaan van de biodiversiteit en de natuurwaarden die resteren in de huidige landbouwgebieden zijn nog maar zeer klein. In de afgelopen 20 jaar zijn door natuurorganisaties enkele gebieden verworven en dankzij het extensieve beheer, zijn de natuurwaarden daar nog steeds groot. De natuurterreinen vallen deels samen met de beken die via de weerden naar de Maas stromen en daarom hebben deze vaak hun natuurlijke karakter kunnen behouden. Ook de oeverstrook van de Maas is over vrijwel het hele traject enkele jaren geleden ingericht als natuurzone.

Figuur 29. In de weerd van Lottum herinneren de solitaire bomen aan de hagenstructuren die hier ooit de perceelgrenzen markeerden. Op de achtergrond de bosrijke oever van de Maas, op de voorgrond maisakkers, die naar het blijkt voor veel agrariërs een van de weinige opties zijn om hier te produceren en maïsakkers beslaan daarom een relatief groot deel van de weerden.

Figuur 30. De beekdalen liggen vaak in natuurterreinen en hebben daarom hun natuurlijke karakter kunnen behouden.

Figuur 31. De biodiversiteit in de natuurterreinen is groot, daarbuiten vaak laag.

3.5 De Maasdorpen en hun relatie met de weerden

De bewoners van de Maasvallei zochten, toen zij zich er lang geleden vestigden, de drogere plekken op in het gebied. Deze vonden ze bovenaan de terrasranden, waar het grondwater van nature laag staat. Zo ontstond er op beide oevers van de Maas een lint van Maasdorpen verbonden met doorgaande wegen die ook bovenaan de terrasrand liepen. Vanwege de belangrijke plek die de landbouw in het dagelijks leven innam, hadden de inwoners een sterke relatie met de weerden. Voor de bewerking van het land was veel menskracht nodig en het merendeel van de inwoners werkte er op de akkers en de weilanden. Met de schaalvergroting in de landbouw veranderde de werkgelegenheid en geleidelijk nam de band tussen de bewoners en de weerden af omdat er in deze gebieden verder niet veel meer gebeurde dan landbouw. De gebieden raakten steeds meer uit de belangstelling van de bewoners en bezoekers van buitenaf waren er nog niet of nauwelijks. Ook het aanbrengen van de steenbestorting op de Maasoevers rond 1980, waardoor de bij bewoners geliefde strandjes verdwenen, zorgde ervoor dat ook de Maas steeds meer uit beeld raakte. De grotere afstand tot de weerden en de Maas kende in de verschillende Maasdorpen trouwens wel nuance verschillen. Zo was deze in Lottum minder groot dan in Grubbenvorst omdat men daar dankzij de meer kleinschalige en arbeidsintensieve rozenteelt meer met de weerd verbonden bleef en in Broekhuizen bleef er vanwege de ligging pal aan de Maas en het pontveer wel altijd een sterke relatie met de Maas.

Na de hoogwaters van 1993 en 1995 ontstond er interesse in de weerden voor een andere functie dan landbouw: hoogwaterbescherming. De overtuiging heerste dat met 'Ruimte voor de rivier' de hoogwaterbeschermingsopgave grotendeels kon worden opgelost. Dijken zouden slechts als sluitstuk nodig zijn, daar waar de verruimingsmaatregelen tekortschoten. Er werden plannen gemaakt voor geulen en verlagingen in vrijwel alle weerden van de Maasvallei. Door deze af te graven en er hoogwatergeulen aan te leggen zou de Maas beveiligd kunnen worden, was het idee.

Ondertussen voltrok zich echter een stille verandering in het gebied die weinigen in 1995 nog aan zagen komen. De Maasvallei werd ontdekt door de recreant en nu, 25 jaar later, is het perspectief voor de Maasweerden in alle opzichten anders. Vele fietsers en wandelaars benutten het uitgebreide routenetwerk dat inmiddels is ontstaan. De uniciteit van de Maasweerden, onderdeel van het Maasterrassenlandschap, wordt in beleid en visies benadrukt. Nut en noodzaak van het vergraven van de weerden is daardoor, nog meer dan voorheen, onderwerp van debat. Zeker nu het aandeel van rivierverruiming aan de waterveiligheid op de tweede plaats is komen te staan en heeft plaatsgemaakt voor dijkversterkingen. De vanzelfsprekendheid van het vergraven van de weerden heeft plaats gemaakt voor trots op deze gebieden en terughoudendheid met grote transformaties.

Met de komst van meer bezoekers is de situatie in de Maasdorpen ook weer gaan kantelen en bewoners en ondernemers zijn weer veel sterker betrokken bij hun weerden. Zij maken actief plannen voor de Maas en haar oevers en investeren vrijwillig tijd en geld om er eigenhandig verbeteringen te realiseren. Nu plannen maken voor de weerden betekent, anders dan 25 jaar geleden, dat vele betrokken bewoners en ondernemers kritisch meekijken en mee willen beslissen. Keuzes vragen om degelijke en transparante afwegingen en die zijn niet eenvoudiger geworden. Het is mede dankzij deze ontwikkelingen dat de

gemeente nu de regie oppakt en een perspectief op de nieuwe mogelijkheden harder nodig is dan het in lange tijd geweest is.

Figuur 32. Gezicht op Grubbenvorst vanaf de weerd

Figuur 33. Gezicht op Lottum vanaf de weerd

3.6 Recreatieve betekenis van de weerden

De recreatiesector heeft in de Maasvallei een enorme ontwikkeling doorgemaakt. Voor 25 jaar was dat nog heel anders, toen er nog maar weinig horeca was in de Maasvallei en de zaken die er waren richtten zich voornamelijk op het eigen dorp. Verblijfsaccommodaties en campings waren vooral verbonden met de hoger gelegen bosgebieden. De laatste decennia is de Noordelijke Maasvallei echter steeds meer in trek gekomen bij toeristen en dagjesmensen en tegelijkertijd is het aanbod aan recreatief-toeristische voorzieningen gestaag gegroeid (zie figuur 34) en daarmee de werkgelegenheid in deze sector.

De bezoekers geven in gesprekken aan dat ze vooral aangetrokken worden door het kleinschalige karakter, de afwisseling en authenticiteit van het landschap, de gezellige dorpjes en de rust die het gebied uitstraalt. Ook de uitgebreide routestructuren en de mogelijkheid om met de pont de Maas over te steken en beide oevers te bezoeken zijn belangrijke trekpleisters. De Maas is een belangrijke recreatieve route voor de pleziervaart. De oevers zijn vanouds in trek voor vissers en waterplezier vanaf de strandjes, maar de mogelijkheden voor dat laatste zijn beperkt vanwege de veelal met steen versterkte oevers.

Vele meestal kleine initiatieven hebben de afgelopen decennia de kwaliteit van de weerden verbeterd. Bewoners en ondernemers maken actief plannen voor de Maas en haar oevers. Talloze uren vrijwilligerswerk hebben de kwaliteit van de weerden verbeterd. Met name het project Maasgaard is hier een aanjager voor geweest. De komst van kleinschalige toevoegingen zoals een strandjes, rustplekken en kleine natuurpareltjes ('verfraaiplaatsjes') hebben het gebied verrijkt. Het werk van deze vrijwilligers en de investeringen in de het gebied worden gekoesterd en gecontinueerd.

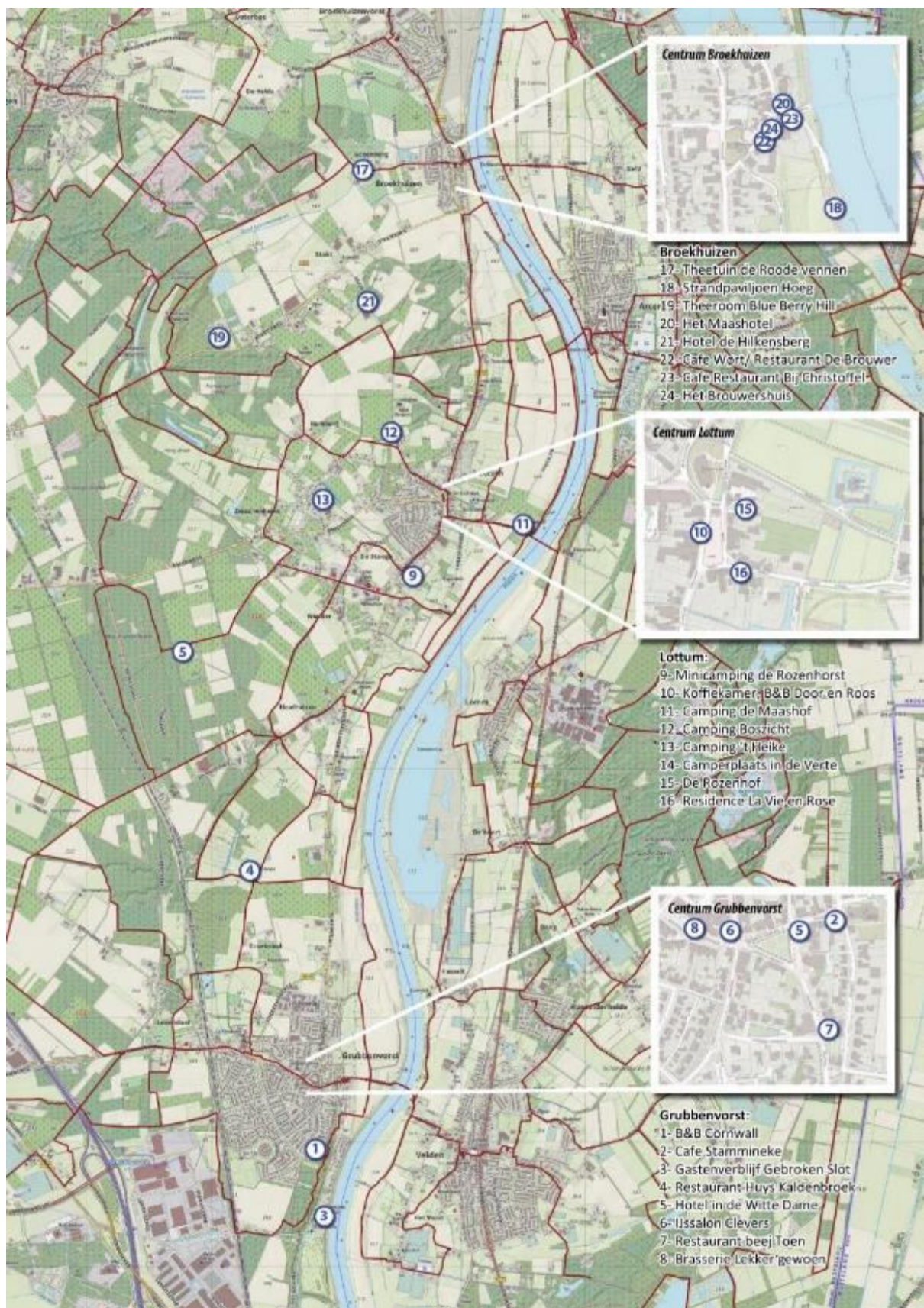

Figuur 34. Beelden van verfraaipekken en referenties leuke haventjes, charmante horeca, strandpaviljoentje, natuurlijk zwemstrandje

Onder de bezoekers zijn er veel dagjesmensen die hun auto parkeren in de dorpen en veelal per fiets een ronde maken door het gebied. Daarnaast zijn er de verblijfsrecreanten, waarbij al langere tijd een verschuiving gaande is naar meer kort verblijf en tegelijkertijd het aantal

bezoeken buiten het hoogseizoen toe neemt. Goede parkeervoorzieningen, interessante gevarieerde routes door het gevarieerde landschap en rondjes met de vele pontjes zijn voor de bezoekers van belang. Onderweg strijken ze graag neer voor een versnapering en de horeca heeft ingespeeld op de wensen van de vele bezoekers en het aanbod aan restaurants, terrassen in de Maasdorpen, ijssalons en verblijfsmogelijkheden is steeds diverser geworden. Ook agrarische bedrijven profiteren door verkoop van producten van het bedrijf. Zo vormen de bezoekers de klandizie voor talloze ondernemers, die weer werk bieden aan vele Limburgers.

Inwoners van de Maasdorpen wonen in hetzelfde mooie landschap en zij profiteren van hetzelfde aanbod; prachtige uitloopgebieden en (mede dankzij het toerisme) dito voorzieningen. De verwachting is dat deze ontwikkelingen zich de komende jaren voort zullen zetten en dat de Maasvallei meer en meer van een productielandschap een belevingslandschap zal worden. Nieuwe ontwikkelingen zouden bij moeten dragen aan deze waardevolle kruisbestuiving tussen ondernemersbelang, voorzieningenniveau, vestigingsklimaat en landschappelijke en recreatieve kwaliteiten.

Figuur 35. Recreatieve routestructuren en horeca in en rondom de weerden.

4. Beleidsanalyse

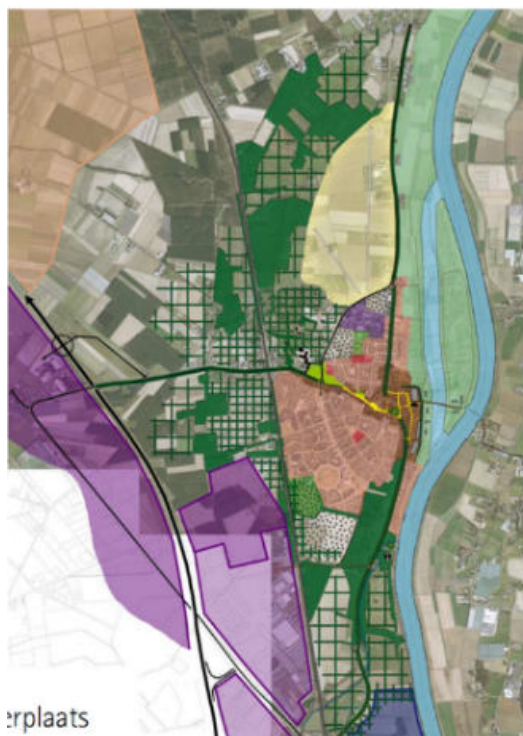
De weerden van de Maas en hun ligging in de Noordelijke Maasvallei zijn de afgelopen decennia steeds meer in de aandacht komen te staan. Gaandeweg groeide het besef dat het om een bijzonder gebied gaat met voor Nederland unieke kwaliteiten. Deze ontwikkeling is ook terug te vinden in het beleid van de diverse overheden, waarin de veranderende aandacht voor het gebied is terug te lezen. Dit beleid is een van de vertrekpunten voor het nieuwe ontwikkelingsperspectief voor het gebied en wordt in dit hoofdstuk besproken. Het gaat daarbij om beleid dat de gemeente in regionaal verband heeft vastgelegd met name op het gebied van recreatieve ontwikkeling. Daarnaast is er ook Rijksbeleid, zoals bescherming tegen hoogwater en Provinciaal beleid, zoals inrichting van natuur en landschap.

4.1 Gemeentelijk beleid

Om handvatten te kunnen bieden voor een integrale aanpak bouwt de gemeente voort op eerdere verkenningen die in en voor de regio zijn uitgevoerd. Zo heeft de gemeente zelf in 2012 een structuurvisie opgesteld voor het Maasdal en is zij vervolgens samen met provincie en waterschap het Programma Maasgaard gestart, met name om de recreatieve potentie van het gebied te versterken. Van recente datum dateert het Panorama Maas waarin Horst a/d Maas samen met zeven andere gemeenten uit de Noordelijke Maasvallei in 2019 een regionale visie heeft opgesteld, waarmee ze richting willen geven aan de initiatieven die ondernemers, overheden, bewoners en belangengroepen in het Maasdal willen ontplooiën. De gemeente Horst aan de Maas heeft als mede-opdrachtgever van de Gebiedsontwikkeling Ooijen-Wanssum ook veel ervaring opgedaan met de totstandkoming van een integraal rivierverruimingsproject.

Structuurvisie Grubbenvorst, gemeente Horst aan de Maas

Deze structuurvisie is vastgesteld in 2012 door de gemeente en is nu enigszins gedateerd en biedt weinig aanknopingspunten voor de inrichting van de weerden. In 2012 ging het in het buitengebied vooral om de grote ontwikkelingen aan de westzijde (Witveld, veiling ZON, greenport). In de SWOT analyse komt naar voren dat Grubbenvorst de Maas ondanks haar ligging weinig ervaart. Het dorp is met de rug naar de Maas gelegen. Ook ontbreken routes voor langzaam verkeer die dorp en Maas met elkaar verbinden. Ook blijkt uit de SWOT dat er sprake is van een beperkt aantal recreatieve trekkers die bezoekers langer vasthouden. Als kans wordt juist gezien dat Grubbenvorst een eerste pleisterplaats zou kunnen zijn vanaf Venlo. Over een mogelijke hoogwatergeul in de weerd van Grubbenvorst wordt vermeld dat het een droge geul zou worden die wordt ingericht als gebied met landschappelijke

Figuur 36. plankaart uit de structuurvisie 2012

en recreatieve waarde. Als bedreigingen van de hoogwatergeul worden genoemd: overlast bij de realisatie en verlies van gebruikswaarde voor de landbouw. Als kansen voor de hoogwatergeul worden genoemd: afname wateroverlast, landschaps- en natuurontwikkeling, verbeteren recreatieve mogelijkheden, verbeteren zicht op de Maas, contact tussen dorp en rivier en ontwikkelingen specifieke woonvormen (Maasfront /wonen in het Maasdal).

Visie op de Maasvallei: veiligheid versterken, relatie dorp-Maas verbeteren, natuur en landschap versterken en recreatieve netwerken versterken

In deel B (projectenplan) zijn voor de Maasvallei bij Grubbenvorst relevant:

- Aanleg routes voor wandelen, fietsen en struinnatuur
- Doorsteken van dorp naar Maas
- Komst van recreatieve voorzieningen: aanlegsteiger voor bootjes, natuurcamping en kleinschalige horeca
- Verbetering recreatieve fietsroute tussen Venlo en Lottum via de Maasvallei
- Aanleg wandelpad tussen Lottum en Grubbenvorst langs de Maas
- Ontwikkeling Maasfront

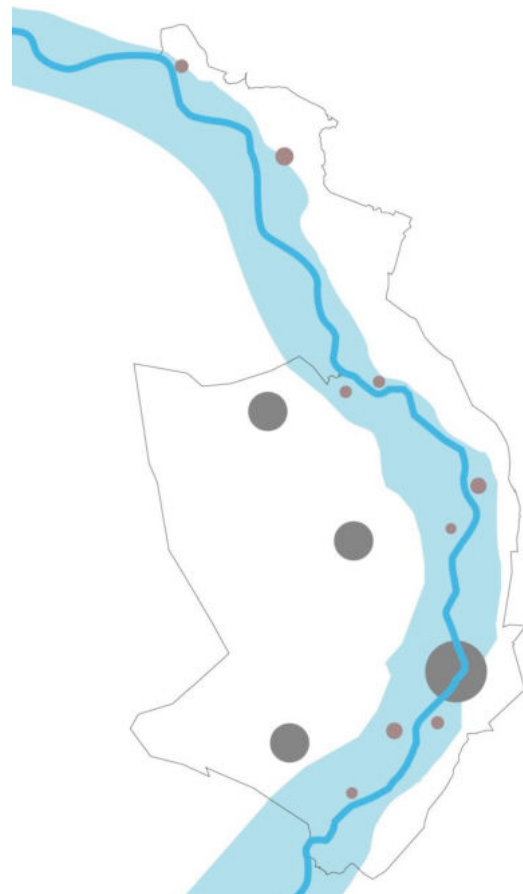
4.2 Regionaal beleid

Panorama Maas, regiogemeenten Noord Limburg

Dit betreft een visie van de gezamenlijke regiogemeenten op de Maasvallei, daterend uit 2020. Het gaat in op de sterkten en zwakten van de Noordelijke Maasvallei (zie figuur 42, werkt met een aantal gidsprincipes en biedt een afwegingskader voor initiatieven

De belangrijke principes uit deze visie zijn:

- De Noord Limburgse Maasvallei is van grote aardkundige en landschappelijke betekenis en kwetsbaar voor aantastingen. We hebben een verantwoordelijkheid om hier zorgvuldig mee om te gaan.
- Kies voor ontwikkelingen die bij de kenmerken van deze rivier passen
- Niet alles hoeft nu: zorg voor een lange termijnvisie en een adaptieve werkwijze
- Waterveiligheidsmaatregelen moeten passen bij de identiteit van het gebied
- Zoek naar perspectieven voor de landbouw zodat schaalvergroting en toename van niet grondgebonden teeltmethoden, b.v. mais, het Maasdal niet eentoniger maken maar juist gevarieerder

Figuur 37. Contour van de regio Noord Limburg met de Maasvallei als ruggengraat van de regio (bron: Regionaal Ruimtelijk Kwaliteitskader)

Daarnaast hanteert Panorama Maas vijf gidsprincipes, waarvan er 3 relevant zijn voor dit project:

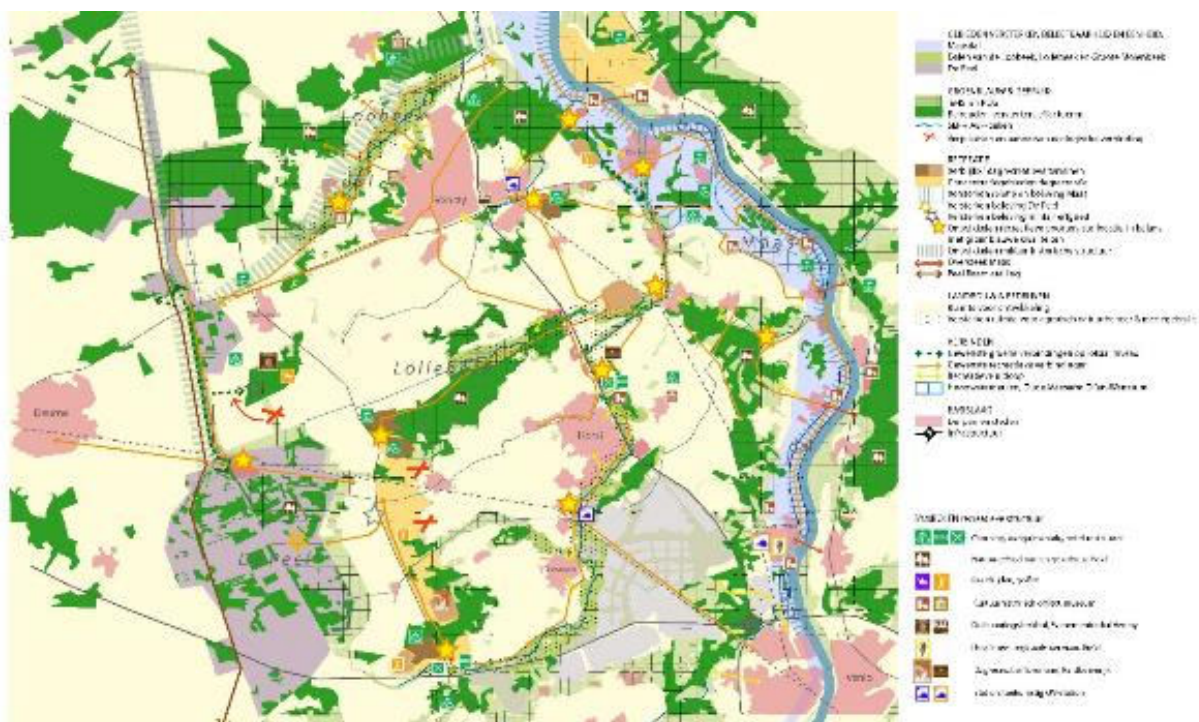
- landschap is leidend; ingrepen volgen de schaal en logica van het landschap
- koester en bouw voort op de authenticiteit en kleinschaligheid van het maaslandschap
- kansen zien en grijpen ; zorg voor integrale aanpak tussen programma's (bijv. innovatieve dijken in HWBP combineren met herstel oude geulen met KRW)

In het Panorama Maas wordt voortbouwend op de gidsprincipes een voorkeursvolgorde gegeven voor maatregelen voor hoogwaterbescherming. In Ladder voor duurzame versterking Maasvallei wordt een volgorde aangegeven wat passend is en wat niet. Rode maatregelen zijn aangemerkt als niet passend en systeemvreemd ('Noordelijke maasvallei leent zich hier niet voor, doet landschap ernstig geweld aan en verstoort de grondwaterhuishouding, gaat ten koste van ruimte voor andere functies'). In deze voorkeursvolgorde worden grootschalige ontgravingen, diepe zandwinningen, grote zandplassen als minst passend / meest systeemvreemd (rood) aangemerkt. Kleine ontgravingen volgens natuurlijke landschapspatronen scoren groen.

Gebiedsvisie Maasdal, stuurgroep Maasgaard

Visie Maasgaard staat voor een samenhangende, heldere en krachtige groen-blauwe hoofdstructuur en een samenhangende versterking van het toeristische recreatieve netwerk. Deze gebiedsvisie is tot stand gekomen in gesprekken met o.a. 9 dorpsraden en ondernemers. Visie Maasgaard stelt dat:

- Wandelen en fietsen in combinatie met eten en drinken – al dan niet langs verschillende bezienswaardigheden – de grote trekpleister van de gemeenten Horst en Venray is
- Uit de benchmark met Maasduinen en Gelderse poort komen het ontbreken van doorlopende fietsverbindingen langs de Maas en de bereikbaarheid van de Maas als manco naar voren.
- ‘uit de gesprekken blijkt dat een aantal zaken beslist niet (verder) moeten plaatsvinden zoals ontgrindingen, maasteelt, snelle watersport op de Maas en windmolens’
- in de SWOT de volgende zwakten worden gesignaleerd: ‘Maasdorpen met de rug naar de Maas’ en Maaslandschap weinig uitgesproken. En de volgende bedreigingen worden gezien: aantasting landschap met ‘ruimte voor de rivier’, ontgrindingen, schaalvergroting in de landbouw

Figuur 38. Werkgebied en plankaart Maasgaard.

Gebiedsontwikkeling Ooijen-Wanssum, Stuurgroep GOW

Ooijen-Wanssum is een grootschalige en integrale gebiedsontwikkeling op het grondgebied van de gemeenten Horst aan de Maas en Venray. Deze gebiedsontwikkeling voorziet in dijkversterking, rivierverruiming, de aanleg van wegen en bruggen, de realisatie van een aaneengesloten waterrijk natuurgebied en economische ontwikkeling. De vastgestelde en consequent toegepaste leidende principes zijn kaderstellend in de planvorming, aanbesteding en realisatie toegepast. De relevante leidende principes zijn:

1. De levende rivier krijgt de ruimte; ondiepe zandige geulen waar licht doordringt tot de bodem, natuurlijke oevers voor de Maas, aaneengesloten natuur en vrije toegankelijkheid
2. Elke maatregel versterkt het gebiedseigen karakter; graven binnen de contouren van bestaande laagten, geen kunstmatig gevormde, onnodig grote of onnodig diepe geulstructuren, maatregelen dragen bij aan het zichtbaarder maken van het terrassenlandschap
3. Behoud of versterking van grondwaterstromen; Alle keuzes omtrent geulaanleg staan in het teken van het benutten van grondwaterstromen omdat grondwater zorgt voor natuur- en belevingswaarden die zeldzaam zijn in het Nederlandse rivierengebied.
4. Vitale economie in een landschappelijk gaaf decor; nieuwe recreatieve initiatieven voegen zich qua schaal, opzet en bouwstijl naar de karakteristieken van het gebied

Figuur 39. Definitief Ontwerp van het plangebied rondom Ooijen, gelegen in de gemeente Horst ad Maas.

4.3 Energieopwekking

In 2030 moet de CO₂ uitstoot in Nederland met 50% zijn teruggebracht. Dit kan via CO₂ vastlegging (zie boven) en via opwekking van duurzame energie. Dat laatste krijgt vorm via de opstelling van een Regionale Energie Strategie RES. In gemeente Horst aan de Maas wordt in dat kader de ontwikkeling van een aantal windmolens voorzien, niet in de weerden van Grubbenvorst of Lottum maar elders, op de hoger gelegen gronden.

Mogelijkheden voor duurzame energie liggen er ook in de Maas zelf. Ze verkeren nog in een ontwikkelingsstadium en genereren – anders dan windturbines – nog geen financieel rendement maar wel maatschappelijk rendement. Vooral warmteonttrekking (aquathermie) kan een mooie bijdrage aan de klimaatdoelen leveren – meer dan de opwekking van elektriciteit d.m.v. turbines. Buurgemeente Venlo werkt mee aan een pilot en de gemeente zou van die kennis kunnen profiteren en onderzoeken en/of ruimte kunnen bieden aan een

vergelijkbare pilot in gemeente Horst aan de Maas. In eerste instantie zal verkend moeten worden of de omstandigheden in Grubbenvorst of Lottum geschikt zijn: een voldoende groot aantal woningen, nieuw of bestaand, niet te ver van water gelegen, dat verwarmd kan worden met energie die aan het oppervlaktewater wordt onttrokken. Middelen om de (nu nog) onrendabele top van dit soort initiatieven te dekken zijn beschikbaar bij het Rijk ("aardgasvrije wijken").

In gesprekken met de omgeving over energieopwekking uit water denk men al snel aan het benutten van de energie van het stromende water. Bij de Maas ter hoogte van de gemeente Horst is dat echter niet mogelijk omdat de rivier gestuwd is en een groot deel van het jaar (150 tot 200 dagen) stroomt het water dan bijna niet. Alleen bij de stuwen, waar er op korte afstand een groot verval is, is energieopwekking wel mogelijk, maar die stuwen liggen op grote afstand van de gemeente Horst en daarom buiten de scope van deze visie.

4.4 Rijksbeleid en Provinciaal beleid

Hoogwaterveiligheid

Het beleid ten aanzien van de rivieren wordt vastgelegd door het Rijk en het beheer van de rivieren is de verantwoordelijkheid van Rijkswaterstaat. Door het Rijk is voor alle gebieden binnen het winterbed van de Maas vastgelegd aan welke hoogwaterveiligheidsnorm ze moeten voldoen. Sinds de hoogwaters van 1993 en 1995 zijn er voor het eerst normen voor de waterveiligheid langs de Maas geformuleerd en in de loop der tijd zijn die een aantal malen aangepast. Kort na het hoogwater van 1995 zijn vrijwel alle bewoonde gebieden langs de Maas voorzien van kaden (de zgn. DGR-kaden) die een overschrijdingsnorm hadden van ca 1 op 50. Dit was echter een tijdelijke situatie want tevens werd vastgelegd dat de norm zou moeten komen te liggen op een niveau van 1 op 250. Dat wil zeggen dat ze beschermd zijn tegen waterstanden die tot eens in de 250 jaar voorkomen. Vanaf 1996 werd het projectbureau Maaswerken opgericht dat tot taak had om de waterveiligheid op dit niveau te brengen. Daarvoor werden enerzijds rivierverruimende maatregelen uitgevoerd (oa zomerbedverdieping en hoogwatergeulen) en ook werden de eerdere kaden opgehoogd en versterkt tot ze aan de vereiste norm voldeden. De waterkeringen rond de kernen van Grubbenvorst, Lottum en Broekhuizen zijn nog niet zolang door Maaswerken op dit niveau gebracht en zij voldoen dus aan deze 1 op 250 norm.

Vanaf 2017 is de wijze van normeren veranderd en sindsdien is de norm niet langer alleen op de waterhoogte gebaseerd, maar worden daarin ook andere oorzaken waarom een dijk kan falen meegenomen. Deze oorzaken zijn het instabiel worden van de kering of het bezwijken door kwelwater dat de bodem onder de dijk verweekt (zgn. piping). Er wordt daarom tegenwoordig niet langer over de overschrijdingskans gesproken, maar over de faalkans van de dijk. Voor de waterkeringen in Limburg is bepaald dat deze voor 2050 aan een faalkans van 1:300 moeten voldoen, dat wil zeggen dat de waterkering die deze gebieden beschermd is ingericht om gebeurtenissen m.b.t. hoogwater te keren tot een kans van eens in de 300 jaar.

Het projectbureau HWBP is belast met het versterken van alle waterkeringen tot de 1 op 300 norm. De dorpen Velden, Lomm en Arcen, op de overzijde van de Maas zijn hierbij het eerst aan de beurt omdat zij nog beschermd werden door DGR-kaden met een 1 op 50 norm. De wijze waarop dit zal worden uitgevoerd is nu onderdeel van de planvorming en de versterking zal de komende jaren zijn beslag krijgen.

Op termijn zullen ook de dijken in de gemeente Horst aan de Maas aan de beurt komen voor een nieuwe versterkingsopgave omdat de huidige norm (overschrijdingskans 1 op 250) niet meer voldoet. De inschatting is dat de dijken dan breder en ca 50 tot 70 cm hoger zullen worden. Het inzetten van rivierverruimende maatregelen, zoals hoogwatergeulen, om deze opgave op te lossen heeft slechts beperkte invloed omdat daarmee alleen de waterstand wordt verlaagd en niet de andere faalkansen worden weggenomen. Als gekozen wordt voor rivierverruiming zullen daarom altijd ook nog versterkingen aan de dijk zelf moeten worden uitgevoerd..

Sedimentbeheer

Een ander aspect dat bij het Rijk recent hoog op de agenda is gekomen, is het sedimentbeheer van de Maas. De rivier vervoert, als zij stroomt, grind en zand over de bodem en klei zwevend in de waterkolom en er zijn zorgen dat de balans in dit transport verloren is gegaan. De Maas voert van bovenstrooms vooral steeds minder zand aan en daarom neemt het water zand op vanaf de bodem van de rivier, waardoor deze zich gaandeweg verdiept. Het gaat om centimeters per jaar, maar op de lange termijn is dit geen duurzaam vooruitzicht en daarom gaat het Rijk op zoek naar mogelijkheden om het sedimentbeheer te verbeteren. De planvorming hiervoor is pas recent opgestart binnen het project IRM (Integraal Rivier Management), maar het is de verwachting dat dit op termijn tot nieuw beleid zal leiden voor inrichting en beheer van de rivier. Ook de inrichting van de uiterwaarden is daarbij van belang omdat de hoogteligging daarvan de mate van doorstroming bepaalt en daarmee invloed heeft op het zandtransport in het riviersysteem.

Beleidslijn Grote Rivieren

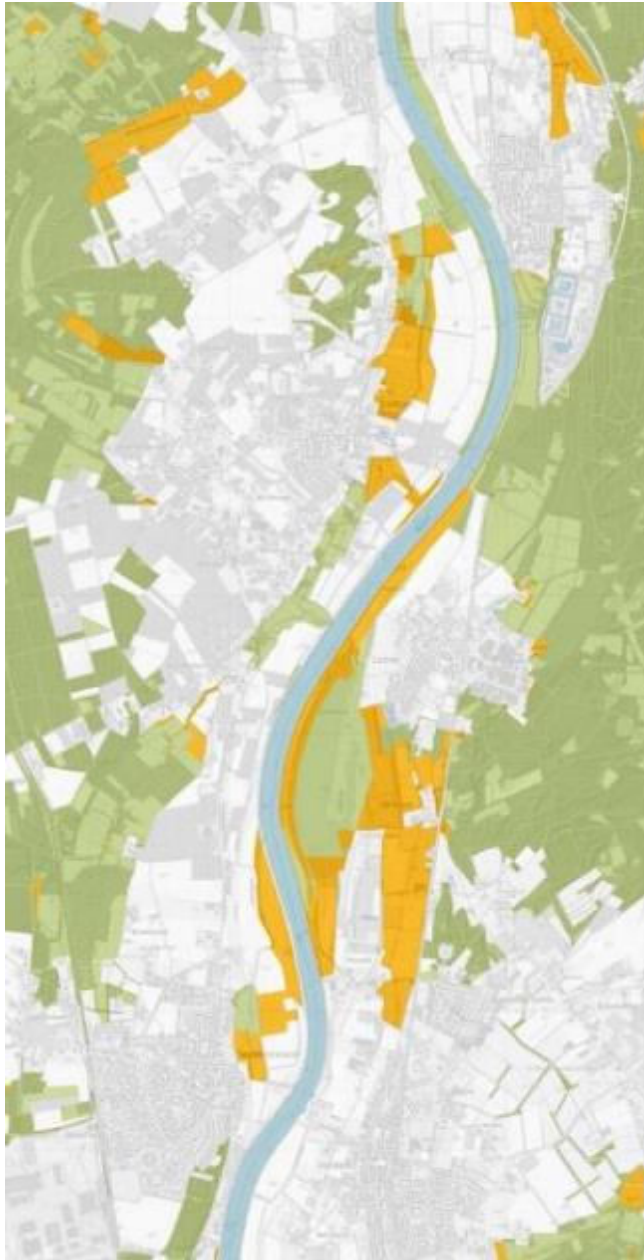
Wat de rivier betreft is verder van belang dat alle ingrepen die in het zomer- en winterbed worden uitgevoerd door Rijkswaterstaat voldoen aan de eisen uit de Beleidslijn Grote Rivieren. Dat houdt o.a. in dat een ingreep geen opstuwend effect mag hebben op de waterstanden. Daarom moeten alle ingrepen getoetst worden op hun rivierkundige effecten aan de hand van het rivierkundig beoordelingskader. Een woning bouwen in het Maasdal, maar ook het aanplanten van een bos, of het inrichten van boomgaarden, het bouwen van windmolens en alle andere objecten die de ruimte voor de rivier beperken zijn dus niet zomaar mogelijk. Maar ook maatregelen die de ruimte voor de rivier vergroten, zoals een weerdverlaging of het graven van een nevengeul zullen worden getoetst, want zij beïnvloeden ook de doorstroming en kunnen lokaal voor stroomverlamming zorgen wat weer invloed heeft op het sedimenttransport van de rivier. Voor alle plannen die in het Maasdal worden gesitueerd is het dus belangrijk om al op voorhand er rekening mee te houden dat Rijkswaterstaat deze zal toetsen.

Kaderrichtlijn water

Nederland en de andere landen van de Europese Unie vinden goede waterkwaliteit belangrijk in alle Europese wateren en daarom is in 2000 samen afgesproken om maatregelen te nemen in de Kaderrichtlijn Water. Deze richtlijn bepaalt dat de wateren in 2027 een goed leefgebied moeten vormen voor de planten en dieren die er thuishoren. Hier is nog grote winst in te behalen door leefgebieden te herstellen, vissen ruim baan te geven en het water schoon en gezond te houden. Rijkswaterstaat is in Nederland belast met het bedenken en uitvoeren van de maatregelen die hiervoor nodig zijn in de grote rivieren Het Waterschap heeft dezelfde taak, maar dan voor de beeksystemen. Vanwege de Kader

Richtlijn water zijn er de afgelopen 10 jaar al veel maatregelen uitgevoerd, zoals het ontstenen van de Maasoevers en het aanleggen van nevengeulen en herstel van kwelmilieus waar grondwater naar de oppervlakte kan komen. Ook zijn door Rijkswaterstaat en het Waterschap enkele beekmondingen hersteld en optrekbaar gemaakt voor vis. Ondertussen loopt bij Rijkswaterstaat een volgende verkenning en zeer waarschijnlijk zullen ook in de weerd van Lottum maatregelen worden gepland. Het is de ambitie van het Waterschap om naast de mondingen ook van de beek en het hele beekdal de kwaliteit te vergroten; de zgn. beekdal brede benadering.

Natuur en Landschap

Figuur 40. Kaart natuurnetwerk Limburg met de gerealiseerde natuurgebieden (groen) en areaal dat recent geschapt is uit de provinciale ambitie (oranje).

Het natuurbeleid is vanouds een taak van het Rijk geweest, maar is sinds een kleine 10 jaar gedelegeerd naar de provincies. De realisatie van het Natuur Netwerk Nederland (NNN), waar het Rijk rond het jaar 1995 was begonnen, is daarmee ook bij de provincies komen te liggen. Het Rijk zorgt nog wel voor de financiering, maar de uitvoering ligt nu bij de provincies. Het totale areaal natuurgebied maakt nu ca 15% uit van de weerden. Deze natuurgebieden maken veelal deel uit van het Goudgroene natuurnetwerk, zoals het NNN in Limburg heet. Met uitzondering van de oeverstrook van de Maas, die wel als natuur beheerd wordt, maar er geen deel van uitmaakt.

Toen het natuurnetwerk ca 25 jaar geleden door het Rijk werd ontwikkeld (toen nog EHS geheten) was het de ambitie om ongeveer de helft van de weerden in de Maasvallei om te vormen tot natuur. Enkele jaren terug heeft de provincie Limburg deze ambitie omlaag geschroefd en inmiddels is de ontwikkeling van nieuwe natuurgebieden in de weerden vrijwel stilgelegd. Alleen als derden de inrichting voor hun rekening nemen, b.v. door herinrichting van oeverzones na een zandwinning is nog uitbreiding van het areaal mogelijk.

Figuur 41. Kaart van het netwerk dat het rivierengebied vormt en waarvoor de PAGW de ambitie heeft geformuleerd om de komende decennia de natuurkwaliteiten te verbeteren.

Recent is door de ministeries van LNV en I en W een nieuw Rijksprogramma in ontwikkeling gebracht, de Programmatische Aanpak Grote Wateren, waarbij vooral de natuurkwaliteiten van het rivierengebied in de aandacht staan. De PAGW gaat uit van een viertal hotspots (Grensmaas, Gelderse Poort, Biesbosch en IJsseldelta) die sterk ontwikkeld moeten worden, met daartussen solide verbindingen. De weerden in de Maasvallei komen dan in aanmerking voor een versteking van die corridorfunctie. De komende jaren zal duidelijk worden wat het voor dit gebied betekent.

5. Resultaten omgevingsproces

Tijdens de verkenning voorafgaand aan het opstellen van dit ontwikkelingsperspectief is veel informatie opgehaald bij de belangenorganisaties, ondernemers en gebruikers van het Maasdal. Tijdens de verschillende gesprekken bleek dat men vaak nauw betrokken is bij de weerden van de Maas. De inbreng leverde veel waardevolle inzichten op en soms was één gesprek niet voldoende omdat er ondertussen nieuwe ideeën waren opgekomen. Om een zo breed mogelijk publiek te kunnen raadplegen zijn ook de bewoners van de dorpen geraadpleegd: in Lottum gebeurde dit via de dorpsraad in Grubbenvorst werd door de gemeente een enquête gehouden onder alle bewoners, die door 535 respondenten werd ingevuld. Bewoners en ondernemers organiseerden zelf ook bijeenkomsten waar mensen met ideeën en plannen het woord konden nemen.

In figuur 42 is in een SWOT-tabel een korte opsomming gegeven van een aantal belangrijke bevindingen. Deze worden hierna nader toegelicht, onderverdeeld in zes thema's: recreatie en vrije tijdseconomie, natuur en landschap, landbouw, delfstoffenwinning, leefbaarheid en woningbouw.

Kansen gevarieerdere teelten op de landbouwgronden, meer paden (ook tussen landbouwpercelen door) meer afwisseling landbouw-natuur, zwemwater en -strand, betere ontsluiting Maasoevers, mogelijkheden voor passanten om aan te leggen, horeca in de weerd, recreatiewoningen in of aan het water, betere beleving landschap, kwalitatieve verbetering bestaande routes, uitbreiding rondwandelingen, doorsteekjes en doorgaande routes, Grubbenvorst krijgt water dichterbij het dorp,	Bedreigingen Zandwinning bepalend voor inrichting, Onomkeerbare verandering van het terrassenlandschap, verdwijnen oorspronkelijkheid, Lange uitvoeringsduur en jarenlange afsluiting (Lomm), te grootschalige recreatie, dorp en (recreatie)ontwikkeling komen los van elkaar te staan, dorp profiteert niet van ontwikkeling
Sterktes Bestaand relief, natuurpareltjes zoals siebersbeek, rust, ruimte en authenticiteit, nabijheid charmante dorpscentra, bezoekersstroom (fietsers, wandelaars, horeca) in de directe nabijheid (arcen/broekhuizen)	Zwaktes Weinig onderscheidende weerd in Grubbenvorst, relatief weinig bezoekers vinden hun weg naar Grubbenvorst en Lottum, weinig (horeca-)aanbod in Lottum, eentonige gewassen (mais), weinig zicht op de rivier,

Figuur 42. SWOT analyse vanuit het omgevingsproces.

5.1 Recreatie en vrije tijdseconomie

Een belangrijke vraag die voorligt en die met name in Grubbenvorst ook heeft geleid tot twee verschillende burgerinitiatieven is welk type recreatie men wenst in de weerden van de Maas: extensief, wat vooral aansluit bij de huidige kwaliteiten van het landschap of intensief, waarbij nieuwe elementen in het gebied zullen moeten worden ingepast, zoals bijvoorbeeld een groot open water. Langs de Maas in Limburg zijn beide vormen van recreatie aanwezig, waarbij in eerste instantie, in de jaren tachtig, vooral de intensieve recreatie op kwam rond de Maasplassen in Midden Limburg. In de laatste 20 jaar kwam minder geconcentreerd op andere plaatsen langs de Maas ook de extensieve recreatie op.

De Noordelijke Maasvallei profiteerde vooral van de tweede stroom en zo kon het zich ontwikkelen van een onbekend gebied tot een regio met veel binnenlandse recreatie en toerisme. Steeds meer recreanten weten de Noordelijke Maasvallei nu te vinden, vooral voor een dagje of weekendje uit, maar ook langere verblijven nemen toe. Deze sector is de laatste jaren dan ook steeds belangrijker geworden voor de regionale economie.

Recreatieondernemers uit de gemeente geven aan dat de gasten die men ontvangt altijd erg zijn te spreken over de Maasvallei en omgeving. Men vindt er rust en ruimte en veel afwisseling, leuke dorpen, veel natuur etc. Ook het “kneuterige” spreekt de bezoekers aan. Velen hebben het de laatste jaren ontdekt als een interessante bestemming die veel te bieden heeft. De gasten gaan er vooral met de fiets op uit en zwerven dan door het gebied heen. De pontjes zijn erg in trek evenals de plaatsen om wat te eten en drinken (vooral terrasjes). Men vindt de Maasvallei een goed alternatief voor Zuid-Limburg, dat veel gasten juist als erg druk ervaren. Hier vindt men echt rust.

Jong en oud genieten van de rust en de ruimte van de Maasvallei, maar de grootste groep bestaat uit mensen uit het wat oudere segment, die wat meer tijd te besteden hebben en zij gaan ook vooral buiten het hoogseizoen op stap. Vaak hebben zij ook wat te besteden. De tijd dat men met zelf gesmeerde boterhammen op pad ging is wel voorbij. Wat ook minder is geworden zijn de mensen met een vaste standplaats op een camping voor een heel seizoen. Daarvoor in de plaats zijn er nu veel meer campers en die blijven minder lang. Het seizoen is gaandeweg langer geworden. Dat zie je b.v. aan de Pieterpad-lopers, die komen nu het hele jaar. Ook Duitsers en Belgen komen vaak buiten het hoogseizoen, vooral in de herfst en de winter.

Arcen is een belangrijke magneet voor toerisme en recreatie, bekend bij velen en men gaat er graag heen. Als er een evenement in Arcen is, dan verblijven de bezoekers daarvan trouwens graag in Lottum. Zo pikt de westelijke oever ook een graantje mee van de bekendheid. Toch zouden ondernemers, maar ook bewoners niet graag zien dat Lottum of Grubbenvorst ook zo druk zouden worden. Via de pontjes die de beide Maasoeveren verbinden komen de bezoekers van Arcen echter ook op de westelijke oever en daar kan gemeente Horst aan de Maas van profiteren. Dat bezoek over en weer kan nog verder bevorderd worden, b.v. door verbindende routes. Het zogenaamde ‘achtje’ dat het burgerinitiatief Grubbenvorst heeft geïntroduceerd, dat via de verschillende veren de diverse dorpen op de beide oevers verbindt, sluit hier goed bij aan.

Vanuit de ondervraagde recreatieondernemers hoort men weinig dat er wordt gemist in het landelijk gebied. De klanten zijn over het algemeen erg tevreden. Met name in de warme zomers van de afgelopen jaren was er wel behoefte aan water om langs te kunnen recreëren. De Maasoeveren zijn daarvoor nu te weinig toegankelijk. Ook daar gaat de recreant van de Maasvallei trouwens liever op zoek naar een rustig plekje en niet naar drukke recreatieplassen. Op de Maas ergert men zich aan de snelle motorboten en jetski's. De zones waar dit mag/niet mag worden onvoldoende gehandhaafd is een opmerking die vaker terugkwam.

De Maas is voor velen een belangrijke factor, met fietst of wandelt graag langs de rivier en tochten met pontjes zijn zeer in trek. Helaas is dat niet overal mogelijk en vaak liggen paden

of wegen er (te) ver vanaf. Een doorgaande route dicht langs de rivier, of met zicht op de rivier is een grote wens. Grote nevengeulen worden door de meeste recreatieondernemers niet gezien als een verrijking, maar eerder als een verarming omdat het de verbinding die de Maas nu biedt doorbreekt en ten koste gaat van het bestaande, gewaardeerde landschap. Ook een eventuele lange uitvoeringstermijn van grote ingrepen wordt als nadeel gezien.

Eventuele ontwikkelingen zijn niet persé ongewenst, maar het moet wel aansluiten bij het karakter van het huidige, kleinschalige Maasdal en snel uit te voeren zijn. Een plasje zoals nu tussen Lottum en Broekhuizen ligt, waar klei uit gehaald is voor de kades na 1995, valt in de smaak. Hier is veel natuur omheen, er zijn vaak vogels te zien en is een aanvulling op het kleinschalige karakter van het gebied. Het recent uitgevoerde project bij Ooijen-Wanssum wordt ook als positief beoordeeld, omdat het in korte tijd veel heeft opgeleverd en omdat het biedt waar de recreanten van het Maasdal juist voor komen.

Herstel van de strandjes langs de Maas is een veel gehoorde wens. Ook wordt gevraagd om andere mogelijkheden om te zwemmen in de weerden. Ter hoogte van de kazemat bij Lottum zou een kleine zwemgelegenheid kunnen worden gegraven, b.v. met een zandstrandje. In Grubbenvorst is er zo'n strandje langs de Maas en dat wordt 's zomers veel gebruikt door vooral ouders met kinderen. Bewoners en ondernemers zijn positief over het kleine geultje bij Lomm dat benedenstrooms van de zandwinning recent voor recreatie is ingericht. Het heeft schaal en heeft een fraaie vorm en je kan er veel beter zwemmen dan bij het strandje in Grubbenvorst, met name ook omdat er geen golfslag is van de binnenvaart. Zo'n voorziening zou, liefst dicht bij het dorp, ook goed in de weerd voor Grubbenvorst passen.

In Grubbenvorst is vooral de ijssalon een belangrijke trekpleister. Op het dorpsplein is naar de mening van ondernemers nog wel meer ontwikkeling mogelijk. Een goede verbinding met Venlo is vooral voor Grubbenvorst van belang. Er is nu een route over de westelijke oever, maar een ook een aantrekkelijke route over de oostelijke oever, via de pont naar Grubbenvorst, heeft zeker potentie maar dan moet het dorpsfront van Grubbenvorst wel uitnodigen om er heen te rijden.

Veel fietsers hebben tegenwoordig een e-bike en het stallen van die fietsen is steeds meer een vraag van betekenis geworden. Men mist goede voorzieningen om de fietsen aan vast te zetten op plekken waar men even wil afstappen zoals bij de beginpunten van wandelpaden in de dorpen (o.a. het Petranpad). Ook ontbreken voldoende goed gesitueerde parkeerplaatsen voor auto's van recreanten die daar dan hun fiets uitladen en een dagje gaan fietsen. Langs de Maas wordt graag gevist. Hiervoor zouden meer voorzieningen (parkeren, paden naar de oever en b.v. strandjes of steiger) mogen komen aldus de recreatieondernemers. De Maas is verder als vaarverbinding belangrijk voor de recreatievaart. Van de aanmeersteigers voor passanten wordt op bescheiden schaal gebruik gemaakt maar ze hebben last van behoorlijke golfslag omdat ze direct in het zomerbed van de Maas liggen.

Uit de gesprekken met de dorpsraden van beide dorpen en uit de enquête in Grubbenvorst blijkt dat de bewoners het huidige aanbod en een meer extensieve recreatieve ontwikkeling sterk ondersteunen. In Lottum wil men graag voortbouwen op de huidige recreatieve

mogelijkheden en die verder versterken. De geënuquêteerden in Grubbenvorst stemden voor vooral extensieve recreatie in plaats van intensieve recreatie. Dit blijkt ook uit het feit dat een nog groter aantal graag ziet dat het netwerk van (fiets)paden wordt uitgebreid of verbeterd. Elementen in het landschap die samenhangen met intensieve recreatie zoals een groot open water of een jachthaven werden juist afgewezen. Als het alleen om een passantenhaven ging, staat men daar positiever tegenover. Over een nieuwe, kleine zwemplas waren de meningen precies 50/50 verdeeld en als het om uitbreiding van de bestaande zwemgelegenheid langs de Maas ging was de meerderheid voor. Er mag volgens de antwoorden uit de enquête meer gedaan worden om toeristen en recreanten te trekken naar het gebied, maar dan vooral om daar te komen fietsen en wandelen, of de horeca in de dorpen te bezoeken. Over nieuwe horeca waren de stemmen van de ondervraagden ongeveer gelijk verdeeld. Dit in tegenstelling tot recreanten die op waterrecreatie en -sport afkomen; het aantrekken van deze doelgroep wordt door een ruime meerderheid van de respondenten niet als doel gezien.

5.2 Natuur en landschap

In de weerden zijn Limburgs Landschap en Staatsbosbeheer de belangrijkste terreinbeherende organisaties. Op een groot areaal na rond de monding van de Houthuizerbeek (ca 24 ha) gaat het meestal om vrij kleine, geïsoleerde percelen. Ook Rijkswaterstaat heeft gronden in eigendom, vooral in de oeverzone van de Maas, die als natuurgebied beheerd worden. De natuurorganisaties zouden graag zien dat de ambities voor natuurontwikkeling weer worden vergroot. Om de achteruitgang van de biodiversiteit te stoppen moet het areaal groter worden en voor duurzame populaties van veel soorten moeten de natuurgebieden met elkaar verbonden worden. De Maasuitwaarden lenen zich daar goed voor omdat ze van nature een lang lint vormen waar de natuurlijke processen in grote lijnen hetzelfde zijn. Ook om de stikstof- en koolstofcrises het hoofd te bieden kunnen natuurgebieden een belangrijke rol spelen omdat in deze gebieden vele stikstof en koolstof vastleggen, waardoor de balans voor deze stoffen weer minder ongunstig wordt.

De huidige natuurgebieden laten zien dat een extensief beheer al snel veel bijzondere natuur op kan leveren. De natuurgebieden dragen daarnaast ook sterk bij aan het afwisselende landschap van het Maasdal en vormen daarom een belangrijke trekpleister voor de bezoekers. De natuurbeheerders stellen hun gebieden, als het even kan, ook open voor het publiek en hebben met name in Lottum ook samengewerkt met bewonersgroepen om paden en verblijfplekken te creëren voor de bezoekers. Ook de bewoners van de Maasdorpen komen graag in deze gebieden en profiteren van de nieuwe routes die er zijn aangelegd. Er leven onder de inwoners veel wensen om in de toekomst de kwaliteit van het landschap verder te vergroten door nieuwe natuurgebieden met daarin meer recreatieve routes. De natuurorganisaties zijn graag bereid hun eventuele nieuwe terreinen daarvoor beschikbaar te stellen.

Uit de enquête van de dorpsraad in Lottum bleek dat de bewoners hun uiterwaard graag willen houden zoals deze nu is met meer ruimte voor kleinschalige landbouw en natuurlijke elementen. Dat bleek ook uit de enquête in Grubbenvorst waar een ruime meerderheid de huidige inrichting waardeert. Toch sluit men nieuwe ontwikkelingen ook weer niet helemaal uit, maar dan hoogstens kleinschalig. Eén van die gewenste veranderingen die ruim werd

ondersteund in de enquête is dat het areaal natuur zou mogen worden uitgebreid en dat er meer natuur inclusieve landbouw komt. De Maasoever inrichten als een brede natuurstrook wordt ook door veel mensen als een positieve verandering gezien.

5.3 Landbouw

De agrarische sector is vanouds de belangrijkste gebruiker van het gebied en de weerden zijn voor ca 80% in agrarisch gebruik. Uit de vragen in de enquête in Grubbenvorst blijkt dat de bewoners de landbouw ook als een kenmerkend onderdeel van de weerden zien. Maar van een relatief groot aantal mag de dominante plek die het inneemt wel verminderen. De gewaskeuze op het akkerland is de laatste decennia steeds eentoniger geworden en vooral het areaal mais is sterk toegenomen. Uit gesprekken met agrariërs blijkt dat vooral de eenjarige pacht waarin de grond wordt uitgegeven hier aanleiding voor geeft. Zo'n constructie trekt geen boeren aan met toekomstplannen en een gebruiker zal dan niet investeren in de grond. Dat betekent dat er maar weinig teelten mogelijk zijn en vaak blijft dan alleen mais over. De pachter komt er dan alleen om in de winter mest uit te rijden, in het voorjaar om te zaaien, in het najaar om te oogsten en 'laat de grond vervolgens voor dood achter' aldus een agrariër uit het gebied.

Voor duurzamere landbouw moet je denken aan pachtperioden van 3 tot 5 jaar of nog langer. Dan kan de pachter investeren in een betere behandeling van de bodem, kan de bodemstructuur verbeteren en wordt de teelt van andere gewassen mogelijk. Grondgebonden teelten werken namelijk met een bouwplan met een cyclus en dit levert zeker in de eerste jaren onvoldoende op om al te hoge grondkosten te kunnen dragen. Dit geldt ook voor natuur inclusieve teelten. Daar heb je meer grond voor nodig met een lage kostprijs. Zo'n gebied kan ook fraaier ingericht worden met natuurlijke randen, maar de percelen moet je dan wel voor 3 – 5 jaar uit kunnen geven. Liever nog een hele generatie; dan wil een agrariër wel investeren. Daar profiteert ook de biodiversiteit weer van. De reden dat de eigenaar voor 1-jarige pacht kiest, is dat het meer flexibiliteit biedt en voor de verpachter geen lange-termijn verplichting met zich mee brengt. Het trekt vooral melkveehouders aan op afstand die bereid zijn meer te betalen, maar het gaat wel ten koste van de kwaliteit van de grond. Ook de gemeente werkt trouwens met 1-jarige pacht; dus die zou zelf een voorbeeld kunnen stellen. Een van de loonwerkers in het gebied heeft op eigen initiatief de laatste jaren koolzaad en gele mosterd geteeld. Dat oogstte direct waardering van bewoners en recreanten toen het in bloei stond. Hij heeft samen met een telersvereniging een pers gekocht voor de vervaardiging van koolzaadolie. De verdiensten per ha zijn niet hoog, maar deze gewassen zijn ook geschikt als vruchtwisseling. Dit geeft aan dat er ondernemers zijn die bereid zijn om gevarieerdere teelten te introduceren. Ook de inwoners van de dorpen zouden graag een meer gevarieerde landbouw zien met andere gewassen en ook is er een grote voorkeur voor natuur inclusieve vormen van landbouw.

De agrarische ondernemers en hun belangenorganisatie willen graag dat er zorgvuldig met de grond in de weerden omgegaan wordt. Een zandwinning die een grote plas achterlaat juichen ze niet toe, maar ook zonnepanelenweides niet; die passen in hun ogen beter in midden Limburg op het bestaande water. Ook al stoppen er veel boeren, er zijn ook altijd nog veel boeren op zoek naar grond en de gronddruk is daarom hoog. Daarbij zorgen andere ontwikkelingen (zoals recreatieparken, zandwinning en aankoop door investeringsmaatschappijen) voor hoge grondprijzen. Voor een lokale agrariër met

toekomstplannen is er daarom weinig te kiezen is. De hogere delen van het gebied zouden ook geschikt gemaakt kunnen worden voor ecologische teelten, maar dan moet je jarenlang kunnen investeren in het gebied en die mogelijkheid hebben de gebruikers niet. Ook boomteelt wordt genoemd als mogelijkheid. Het gebied is daarvoor geschikt, mits het maar weinig overstroomt. In het winterbed van de rivier is de teelt van langjarige teelten echter niet mogelijk vanwege de restricties die RWS oplegt aan de ruwheid van de vegetatie.

Een mogelijkheid die men noemt, is als provincie en gemeenten de grond weer terug zouden kopen om er dan samen met de agrariërs een mooi gebied van te maken door er samen een goed verdienmodel voor uit te werken. Dit werkt niet wanneer het gebied ingrijpend op de schop gaat; 'als er hier grote nevengeulen komen, dan is de kans op zo'n ontwikkeling verkeken'. De LTO werkt momenteel zelf ook een grondvisie uit, met daaronder een goed verdienvermogen. Daarbij wordt niet alleen naar het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid gekeken. Het is dan wel nodig dat de overheid dit ondersteunt. Bijvoorbeeld door een omgevingsfonds hiervoor in te zetten.

5.4 Delfstoffenwinning

Tijdens het omgevingsproces kwam de delfstoffenwinning vaak aan de orde en de vraag die vaak gesteld werd, was welke rol er voor deze sector in de weerden is weggelegd. Vanuit het verleden is delfstoffenwinning een belangrijke factor langs de Maas maar mede door de toegenomen aandacht voor het landschap worden daar wel steeds grotere vraagtekens bij gezet. De grote omvang van de ingreep en de lange duur waardoor gebieden soms meer dan 10 jaar niet toegankelijk zijn, roept dan ook steeds meer weerstand op.

De zandwinsector heeft in de Noordelijke Maasvallei vooral na 1995 grondposities verworven. De plannen die destijds ontwikkeld werden voor hoogwaterbescherming door middel van rivierverruiming waren hiervoor een belangrijke aanleiding. Tot nu toe heeft dat alleen in Lomm en bij Well tot concrete projecten geleid, waar respectievelijk sinds het jaar 2000 en 2010 zand gewonnen wordt. In de gemeente Horst aan de Maas is ook bij Raaijeind sinds 2019 gestart met zandwinning. Daar gaat het om een centrale verwerkingsinstallatie waar gedurende ca. 25 jaar zand verwerkt en veredeld kan worden dat uit winningen elders beschikbaar komt. Na afloop blijft er een waterplas over omgeven door een natuurgebied waarbinnen conform uitspraak van de Gemeenteraad alleen extensieve recreatie mogelijk is.

De grondposities die de zandwinners in beide weerden hebben, zouden zij graag verzilveren. Hun aanbod is om in ruil voor een ontgrondingsvergunning hoogwatergeulen aan te leggen, waarna zij het gebied vervolgens opleveren op een manier die aansluit bij de wensen vanuit de gemeenschap. De sector heeft hiervoor in de loop van de laatste 20 jaar verschillende plannen gemaakt, maar nu de grote nevengeulen hoogstens een deeloplossing zijn voor de hoogwaterveiligheid zijn ze voor dat doel niet meer zo aantrekkelijk. Daarom zoekt de sector nu naar mogelijkheden om met deze winningen een ander maatschappelijk doel te kunnen dienen, b.v. een mix van watersportrecreatie en natuur.

Een groep ondernemers uit Grubbenvorst heeft hierop ingespeeld en is het burgerinitiatief Gezicht naar de Maas gestart. Het toekomstbeeld van Gezicht naar de Maas behelst een grootschalige recreatieve ontwikkeling voor de weerd van Grubbenvorst. Het idee hierbij is dat er rondom een groot open water dat na de zandwinning resteert, volop kansen zijn voor watersportfaciliteiten, een jachthaven, drijvende woningen etc. Dit project zal de economie

van het dorp aanwakkeren en daarmee de leefbaarheid van Grubbenvorst vergroten. Ook het Maasfront van Grubbenvorst zou in deze ontwikkeling meegenomen kunnen worden zodat een dorpsfront ontstaat dat weer gericht is op de Maas. Hierbij heeft men zich laten inspireren op Arcen en Broekhuizen waar Maas en dorp ook sterk verbonden zijn.

De zandwinners zorgen er in deze opzet voor dat het gebied zo wordt opgeleverd dat andere ondernemers daarop voort kunnen bouwen. Zij leggen dus niet de jachthaven aan, maar realiseren wel het water en de oevers op een zodanige manier dat daar later een verdere inrichting tot haven mogelijk is. In het voorstel van de ondernemers uit Grubbenvorst is verder voorzien dat de gronden die niet vergraven worden en waar geen recreatievoorzieningen komen, beschikbaar zijn voor natuur of natuur-inclusieve landbouw. Zo kan de zandwinning de motor worden voor een volledige transitie van de uiterwaard naar een grote waterplas met ruimte voor intensieve recreatie en natuurgebied in die delen van de weerd die niet vergraven worden of naderhand opgevuld met onvermarktbaar bovengrond. Voor Grubbenvorst zijn deze plannen momenteel het verst ontwikkeld, maar ook Lottum zijn grondposities ingenomen en zijn bedrijven plannen aan het ontwikkelen. De mogelijke winvolumes zijn daar nog groter dan in Grubbenvorst.

Gaande het omgevingsproces om tot een ontwikkelkader te komen bleek dat het draagvlak voor een grootschalige ontwikkeling in de weerden klein is. Zo hebben bijna alle organisaties die in de gespreksronde zijn geconsulteerd aangegeven afwijzend te staan tegenover grote zandwinningen. Ook het plan voor een intensief recreatiegebied vindt maar bij een klein deel van de gesprekspartners weerklank. Nadat de ideeën voor deze grootschalige ontwikkeling door Gezicht naar de Maas met de bevolking waren gedeeld, is een deel van de bewoners ook een nieuw burgerinitiatief gestart, Genieten aan de Maas genaamd, dat met een alternatief plan kwam dat de uiterwaard zoveel mogelijk respecteert en hoogstens ruimte biedt aan kleinschalige ingrepen.

In Lottum spraken de bewoners zich via een webinar die de Dorpsraad had georganiseerd uit tegen een zandwinning die hun weerd sterk zou veranderen. In Grubbenvorst bleek ook uit de enquête, bij de vragen die met zandwinning samenhangen, dat men vooral een zorgvuldige omgang met het huidige landschap wenst. Van de antwoorden geeft een ruime meerderheid aan dat zij geen voorstander zijn van zandwinning. Ook in de situatie dat een zandwinning maatschappelijke meerwaarde oplevert blijft het animo nog steeds gering en ook als er andere voorzieningen zoals sportfaciliteiten mee gefinancierd kunnen worden. Het geringe draagvlak heeft enerzijds te maken met de grootschalige verandering van het gebied waar men afwijzend tegenover staat. Een groot open water, van meer dan 10 ha, dat na zandwinning in het gebied achter zou kunnen blijven, wordt door weinigen positief gewaardeerd en ook als het slechts een klein open water is, van 1 – 3 ha, kan dat niet op veel draagvlak rekenen. Daarnaast schrikt ook de eventuele lange uitvoeringstijd van een zandwinning af.

5.5 Leefbaarheid

De Noordelijke Maasvallei was 25 jaar geleden nog een relatief onbekende plek. Juist het Maasdal heeft zich in de afgelopen decennia snel ontwikkeld als toeristische trekpleister en aantrekkelijke woonomgeving. In de dorpen profiteren vooral de ondernemers in de horeca, maar ook andere bedrijven pikken een graantje mee en het aantal bezoekers is daarmee een

belangrijke motor voor het voorzieningenniveau voor de inwoners. Horst aan de Maas is mede om deze reden een aantrekkelijke gemeente om te wonen en te werken.

Binnen de gemeente is met name Broekhuizen een toeristische hotspot. Het veer dat hier centraal in het dorp aanmeert en het aantrekkelijke dorpsfront werken hier als een magneet. Een belangrijk aspect is ook dat diverse wandel- en fietsroutes door het dorp lopen en de nabijheid van het park Maasduinen en Arcen. Ook Lottum is bekend bij veel recreanten, met name vanwege de historie als rozendorp. Mede op initiatief van de dorpsbewoners is er al sinds jaar en dag veel gedaan om de aantrekkelijkheid van het dorp en het omliggende landschap te vergroten. Dit verhoogt de aantrekkelijkheid voor de bewoners om er te wonen, maar het trekt ook meer tevreden bezoekers. Vanwege de extra bestedingen vanuit deze bezoekers profiteert vervolgens weer de lokale economie, zodat het lokale voorzieningenniveau meer kans maakt om in stand te blijven, wat weer een positieve uitstraling heeft op het vestigingsklimaat. Binnen het dorp zijn er nog volop plannen voor verfraaiing van het bestaande landschap rondom het dorp en dit zal de hierboven beschreven ontwikkeling verder versterken. Volgens de Dorpsraad ervaren veel inwoners van Lottum de leefbaarheid van hun woonomgeving dan ook als goed. Er is daarom ook geen behoefte aan grote veranderingen in de weerden en een plan zoals Gezicht naar de Maas voor de weerd van Grubbenvorst heeft ontwikkeld, wijzen ze daarom af als mogelijkheid voor de weerd bij Lottum. Voor Lottum is vooral het (vracht)verkeer dat door de kernen gaat een doorn in het oog.

In Grubbenvorst is de situatie anders dan in de andere Maasdorpen binnen de gemeente; ondanks de ligging aan de Maas, het charmante dorpsplein, een veer over de Maas en een uitgestrekte weerd. Het is het meest zuidelijke dorp van de Noordelijke Maasvallei en de transformatie die het Maasdal heeft ondergaan waarbij de bezoekersstromen langzaam toenemen en er meer bestedingen komen, lijken Grubbenvorst nog niet bereikt te hebben. Tegelijkertijd is vanuit het zuiden de stedelijke invloedssfeer van Venlo wel richting het dorp opgeschoven en Grubbenvorst ligt daarom op een kantelpunt naar welke sfeer het in de toekomst zal gaan overhellen. Deze keuze waar het dorp voor staat is ook direct merkbaar onder de bewoners en de discussie over de zandwinning in de weerden en de grootschalige herinrichting van de weerd is hierop terug te voeren. Beide groepen bewoners zijn het erover eens dat Grubbenvorst een ontwikkeling nodig heeft, dat de lokale economie een boost kan gebruiken, waardoor het voorzieningenniveau op niveau kan blijven en de leefbaarheid wordt versterkt.

Gezicht naar de Maas ziet de huidige weerd daarbij vooral als een leeg gebied, waar een krachtige ontwikkeling mogelijk is, die wordt geïnitieerd door de zandwinning. Waar Genieten aan de Maas dan tegenover stelt dat het juist de huidige waarden zijn die het bijzonder maken en in hun plan bouwen ze daar op voort, in harmonie met de huidige ondergrond en het landschap.

Ondanks dat het eindbeeld dat beide stromingen voor het Grubbenvorst voor ogen hebben - een vitaal dorp waar bewoners naar tevredenheid in wonen en werken - niet eens zo verschillend is, onderscheidt zich de weg waarlangs dat bereikt moet - via al dan niet een transformatie van de weerd - wel heel sterk. Een mediation georganiseerd door de gemeente heeft vooralsnog geen resultaat gehad. Een sleutel om er wel uit te komen lijkt

om de zandwinning als actor even buiten beeld te laten en samen na te denken over een ontwerp voor zowel de weerd als het dorpsfront; om zo te komen tot een set van elementen waar men het wel over eens kan worden.

5.6 Woningbouw

Het onderwerp woningbouw valt feitelijk buiten de scope van dit ontwikkelkader omdat woningbouw in het winterbed van de Maas vanuit rivierkundig oogpunt niet mogelijk is. In de gespreksronde is het soms wel aan bod gekomen en dan vooral als het ging om Grubbenvorst en het dorpsfront. Over het algemeen staat men hier niet afwijzend tegenover, maar evenals voor de weerd, is er wel een verschil van mening of dit een grote of juist een kleine ontwikkeling zou moeten zijn. In de enquête is ook voorgelegd of men woningen in de weerd als een mogelijke ontwikkeling zag, maar hierop werd ruimschoots negatief geantwoord.

6. BIJLAGEN

1. Lijst van organisaties en personen geconsulteerd in het omgevingsproces

1. Dorpsraad Grubbenvorst
2. Dorpsraad Lottum
3. Burgerinitiatief Gezicht naar de Maas
4. Burgerinitiatief Genieten aan de Maas
5. Behoud de Parel
6. LLTB
7. Landschap Horst aan de Maas
8. Limburgs Landschap
9. Staatsbosbeheer
10. Limburgse Milieufederatie
11. DCM
12. Enkele grondeigenaren
13. Diverse recreatieondernemers
14. Diverse bewoners
15. Gemeente Venlo
16. Rijkswaterstaat
17. Waterschap Limburg
18. Provincie Limburg
19. Deltaprogramma Maas

2. Lijst met ideeën opgehaald in het omgevingsproces

- Zwemplas met zonneweide
- Verbeteren en/of uitbreiding zwemstrandje en steiger langs Maas
- Strandje Grubbenvorst verbinden met de Veerweg
- Speelmogelijkheden aan het water
- Gebied rond dijk Grubbenvorst fraaier aankleden
- In beeld brengen bunkers van de Maaslinie
- Natuurlijke inrichting Lottumse Tasbeek
- Verbeteren fietspad nabij Siebersbeek
- Natuurlijke inrichting Salderbeek, met aandacht voor bestaande vijver ('Kleine Maas')
- Herinrichting van de kleiwingebiedjes nabij Broekhuizen
- Ontsteden Maasoever
- Brede en toegankelijke natuurlijke oevers Maas
- Meer bomen/bos/heggen in de weerd
- Doorgaand wandelpad langs de Maas
- Doorgaand (struin)pad langs de Maas. Is er al deels, maar grote delen zijn niet begaanbaar
- Meer verbindende routes met Arcen
- Aantrekkelijke fiets/wandel verbindende routes met Venlo via de oostelijke oever

- Meer wandelrondjes (1 – 2 uur) vanuit de dorpen (vgl Lottum)
- Themaroutes
- Initiatieven gerelateerd aan rozen(teelt) rondom en in Lottum
- Meer mogelijkheden om aan het water te komen
- Hoogwatergeul
- Kwelgeulen aan de voet van het Maasterras
- Snelle watersport beperken
- Uitzichtmogelijkheden
- Kleine dance event langs de Maas bij Lottum
- Fietsroute met zicht op de Maas
- Camperplaatsen nabij de Maas
- Stalplekken en oplaadpunten voor elektrische fietsen
- Meer zomerpaviljoens langs de Maas (vgl Broekhuizen) nabij het veer
- Meer mogelijkheden voor kweken van bomen en struiken
- Blotevoetenpad
- Verfraaiplaatsen langs recreatieve routes
- Energiewinning uit de Maas
- Recreatiewoningen evt drijvend
- Drijvend fietspad
- Recreatiestrand
- Woningen langs dorpsfront Grubbenvorst
- Passantenhaven
- Jachthaven
- Natuur doolhof
- Betere toegankelijkheid St Jans Sleutelbos
- Landgoedontwikkeling Petjeshof
- Leuke horecapunten
- Aansluiting zoeken bij plannen voor Geopark Noordelijke Maasvallei
- Subtiële ideeën voor meer berging van water (ook tbv droogte).
- Het accentueren van bestaande lage delen in het gebied tot kwellaagten
- Omvormen van intensief landgebruik naar meer gevarieerd gebruik met kansen voor flora en fauna.
- Maasheggen als perceelscheiding om kleinschaligheid te versterken.
- Kansen vergroten voor biologische landbouw
- Interessant pad vanuit Grubbenvorst naar het veer.
- Grondeigenaren stimuleren om op hun percelen meer natuur te faciliteren.
- Meer voorzieningen voor vissers: parkeren, steigers
- Een botenhelling, oa voor de visclub